

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Riigikogu põhiseaduskomisjon
pohiseaduskomisjon@riigikogu.ee

Meie 21.05.2026 nr 8-1/4084-1

Ettepanekud eelnõule 854SE

Lugupeetud põhiseaduskomisjoni esimees

Riigikogu menetluses on kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu 854 SE. Eelnõu läbis 14.04.2026.a Riigikogus esimese lugemise. Põhiseaduskomisjonis on peetud eelnõu sisulisi arutelusid koos kaasatud osapooltega ning arutelude tulemusel teeme allolevad ettepanekud eelnõu muutmiseks ja selgitame nende tausta.

Justiits-ja Digiministeerium palub muuta ja täiendada kohtute seaduse muutmise ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu 854 SE vastavalt käesolevale kirjale.

Justiits- ja Digiministeerium palub muuta eelnõu 854 SE järgmiselt:

Eelnõu § 1. Kohtute seaduse muutmine

1. Muuta eelnõu § 1 punkt 10 ja sõnastada see järgmiselt:

„10) paragrahvi 11 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„Maakohtutes on 164 kohtuniku ametikohta.““

Selgitus: Muudatusega jäetakse välja kohtunike ülemarvu piir. Kohtunike koguarvu ülempiiri fikseerimine tänasele tasandile konstitutsioonilise seadusega võib tekitada olukorra, kus pole võimalik kiirelt ja paindlikult reageerida olukordadele, kui on vaja rohkem kohtunikke. Samuti tekitab see igal aastal ebamäärasuse kohtunike arvu ja kohtade suhtes ning muudab igasuguse planeerimise ebakindlaks.

Kindla kohtunike arvu sätestamine tagab suurema õigusselguse ja stabiilsuse kohtusüsteemi töökorralduses ning võimaldab kohtute juhtimisel, eelarvestamisel ja personaliplaneerimisel lähtuda selgest ja püsivast lähtekohast. Sõnastus „kuni 164“ looks olukorra, kus seaduses sätestatud kohtade arv ei pruugi tegelikkuses kunagi olla täidetud ning kohtunike arvu võiks jooksvalt vähendada ilma seadust muutmata. See omakorda võib mõjutada kohtute töövõimet ja menetluste mõistliku aja jooksul lahendamist.

Muudatus ei välista kohtunike arvu ajutist ületamist seaduses sätestatud erandjuhtudel, näiteks kohtuniku tagasipöördumisel, kuid tagab, et kohtusüsteemi tavapärane toimimine lähtub selgelt määratletud kohtunike arvust.

2. Muuta eelnõu § 1 punkt 13 ja sõnastada see järgmiselt:

„13) paragrahvi 12 lõige 1¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt :

„(1¹) Kui maakohtu esimeheks nimetatakse kohtunik, kelle alaline teenistuskoht oli teises kohtus, võib kohtunike arv olla suurem käesoleva seaduse § 11 lõikes 1 nimetatud maakohtunike arvust.““

Selgitus: Muudatus on seotud kohtunike ametikohtade arvu kehtestamisega KS § 11 lõikes 1.

3. Jätta välja eelnõu § 1 punkt 18.

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse kohtu esimehe enne tähtaja lõppemist vabastamise alust, asendades määratlemata ja liiga laia tõlgendusruumiga „kohtute nõukoguga koostöö mittelaabumise“ kriteeriumi objektiivsemate alustega.

4. Täiendada eelnõu § 1 uue punktiga 18 järgmises sõnastuses:

„18) paragrahvi 12 lõike 4 punkt 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

2) kui ta on süüliselt jätnud oma ülesanded olulisel määral täitmata või tema töös esinevad tõsised organisatsioonilised puudujäägid.“

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse kohtu esimehe enne tähtaja lõppemist vabastamise alust, asendades määratlemata ja liiga laia tõlgendusruumiga „kohtute nõukoguga koostöö mittelaabumise“ kriteeriumi objektiivsemate alustega. Uue sõnastuse kohaselt võib kohtu esimehe vabastada juhul, kui ta on süüliselt jätnud oma ülesanded olulisel määral täitmata või tema töös esinevad tõsised organisatsioonilised puudujäägid.

Muudatus lähtub Consultative Council of European Judges arvamusest nr 19 (2016), mille kohaselt laienevad kohtuniku ametist tagandamise keelu ja kohtuliku sõltumatuse tagatised ka kohtu esimehe ametikohale. CCJE rõhutab, et kohtu esimehe ennetähtaegne vabastamine peab põhinema selgetel ja objektiivsetel kriteeriumidel ning olema seotud eelkõige tõsiste organisatsiooniliste puudujääkide või suutmatusega täita kohtu esimehe ülesandeid. Muudatus tagab seega parema kooskõla rahvusvaheliste kohtusõltumatuse standarditega ning suurendab regulatsiooni õigusselgust ja ettenähtavust.

5. Muuta eelnõu § 1 punkt 21 ja sõnastada see järgmiselt:

„21) paragrahvi 12 lõige 13 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(13) Kui maakohtu esimees pöördub tagasi oma alalise teenistuskoha kohtusse, võib kohtunike arv kuni kohtunikukoha vabanemiseni selles kohtus olla suurem käesoleva seaduse § 11 lõikes 1 nimetatud arvust.“

Selgitus: Muudatus on seotud kohtunike ametikohtade arvu kehtestamisega KS § 11 lõikes 1.

6. Muuta eelnõu § 1 punkt 30 ja sõnastada seejärgmiselt:

„30) paragrahvi 19 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„Halduskohtutes on 26 kohtuniku ametikohta.““

Selgitus: Muudatusega jäetakse välja kohtunike ülemarvu piir. Kohtunike koguarvu ülempiiri fikseerimine tänasele tasandile konstitutsioonilise seadusega võib tekitada olukorra, kus pole võimalik kiirelt ja paindlikult reageerida olukordadele, kui on vaja rohkem kohtunikke. Samuti tekitab see igal aastal ebamäärasuse kohtunike arvu ja kohtade suhtes ning muudab igasuguse planeerimise ebakindlaks.

Kindla kohtunike arvu sätestamine tagab suurema õigusselguse ja stabiilsuse kohtusüsteemi töökorralduses ning võimaldab kohtute juhtimisel, eelarvestamisel ja personaliplaneerimisel lähtuda selgest ja püsivast lähtekohast. Sõnastus „kuni 26“ looks olukorra, kus seaduses sätestatud kohtade arv ei pruugi tegelikkuses kunagi olla täidetud ning kohtunike arvu võiks jooksvalt vähendada ilma seadust muutmata. See omakorda võib mõjutada kohtute töövõimet ja menetluste mõistliku aja jooksul lahendamist.

Muudatus ei välista kohtunike arvu ajutist ületamist seaduses sätestatud erandjuhtudel, näiteks kohtuniku tagasipöördumisel, kuid tagab, et kohtusüsteemi tavapärane toimimine lähtub selgelt määratletud kohtunike arvust.

7. Muuta eelnõu § 1 punkt 36 ja sõnastada see järgmiselt:

„36) paragrahvi 23 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:
„Ringkonnakohtutes on 46 kohtuniku ametikohta.““

Selgitus: Muudatusega jäetakse välja kohtunike ülemarvu piir. Kohtunike koguarvu ülempiiri fikseerimine tänasele tasandile konstitutsioonilise seadusega võib tekitada olukorra, kus pole võimalik kiirelt ja paindlikult reageerida olukordadele, kui on vaja rohkem kohtunikke. Samuti tekitab see igal aastal ebamäärasuse kohtunike arvu ja kohtade suhtes ning muudab igasuguse planeerimise ebakindlaks.

Kindla kohtunike arvu sätestamine tagab suurema õigusselguse ja stabiilsuse kohtusüsteemi töökorralduses ning võimaldab kohtute juhtimisel, eelarvestamisel ja personaliplaneerimisel lähtuda selgest ja püsivast lähtekohast. Sõnastus „kuni 46“ looks olukorra, kus seaduses sätestatud kohtade arv ei pruugi tegelikkuses kunagi olla täidetud ning kohtunike arvu võiks jooksvalt vähendada ilma seadust muutmata. See omakorda võib mõjutada kohtute töövõimet ja menetluste mõistliku aja jooksul lahendamist.

Muudatus ei välista kohtunike arvu ajutist ületamist seaduses sätestatud erandjuhtudel, näiteks kohtuniku tagasipöördumisel, kuid tagab, et kohtusüsteemi tavapärane toimimine lähtub selgelt määratletud kohtunike arvust.

8. Muuta eelnõu § 1 punkt 51 ja sõnastada see järgmiselt:

„51) paragrahvi 36 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:
„1) annab kohtu eestseisusele arvamuse kohtunike tööjaotusplaani kohta;““

Selgitus: KS § 12 lõige 3 punkt 4 kohaselt on juba üldkogul pädevus koolituskava kinnitada ja täiendavalt seda reguleerida ei ole vaja. Muudatuse kohaselt annab edaspidi kohtu üldkogu eestseisusele arvamuse kohtunike tööjaotusplaani kohta. Muudatus on seotud eelnõu punktis 55 (KS §-d 36¹ ja 36²) sätestatud kohtu eestseisuse moodustamise ja pädevusega. Kohtu eestseisus kinnitab kohtunike tööjaotusplaani, kuulunud ära kohtu üldkogu.

9. Muuta eelnõu § 1 punkt 59 ja sõnastada see järgmiselt:

„59) paragrahvi 37 lõiked 4 ja 4¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:
„(4)Tööjaotusplaani kinnitatakse vähemalt üheks kalendriaastaks. Kohtu eestseisus võib kinnitatud tööjaotusplaani muuta üksnes mõjuval põhjusel.“

(4¹) Tööjaotusplaaniga nähakse ette tsiviilkohtunike spetsialiseerumine perekonnaõiguse ja eestkoste asjadele, maksejõuetuse- ja äriõiguse asjadele, süüteokohtunike spetsialiseerumine alaealistega seotud süüteoasjadele, lähisuhtevägivalla asjadele ja majandusalaste süütegude asjadele ning halduskohtunike spetsialiseerumine planeerimise- ja ehitusõiguse asjadele, keskkonnaõiguse asjadele ja maksuõiguse asjadele. Kohtute nõukogu kehtestab kohtu tööjaotusplaani koostamise alused, sealhulgas kohtunike ja kohtuteenistujate spetsialiseerumise põhimõtted koos kohustusliku koolituse mahu nõuetega. Kohtu tööjaotusplaani, kohtunike koolitusstrateegia ja -programmi ning kohtu koolituskava koostamisel lähtutakse seadusega ettenähtud spetsialiseerumissuundadest ning kohtute nõukogu kehtestatud alustest.“

Selgitus: KS § 37 lõike 4 muudatus võimaldab tööjaotusplaani kehtestamist ka pikemaks ajaks kui kalendriaasta. Sellega tagatakse spetsialiseerunud kohtunikele kindlus pikemaks ajaks ja töökorralduse stabiilsus. Iga kohus saab ise otsustada, kui pikaks ajaks tööjaotusplaani kehtestatakse.

KS § 37 lõike 4¹ muudatusega jäetakse välja kohustus spetsialiseeruda tööõigusele. Tööõigusele spetsialiseerumise reguleerimist seaduse tasemel ei saa pidada otstarbekaks, kuna vastavat liiki vaidlusi ei ole piisavalt palju.

10. Muuta eelnõu § 1 punktis 71 muudetav KS § 40¹ lõige 5 ja sõnastada see järgmiselt:

„(5) Nõukogu kohtunikest liikmete valimise ja nende asendamise korra kehtestab kohtunike täiskogu.“

Selgitus: Muudatusega jäetakse välja kohtute nõukogusse valitavad asendusliikmed. Nende pädevuse ja vajalikkusega on probleeme juba olemasolevas KHN-s. Uue KN komplitseeritud valdkondi eristavat koosseisu (§ 40¹lg 2) arvestades tekitab asendusliikmetega seonduv täiendavat segadust. KHN-l ei ole olnud viimastel aastatel probleeme kvoorum puudumisega, eriti kuna on võimalik kaugosalus. Asendusliige, kes eelnõu kohaselt osaleks KN-i töös üksnes kohtunikust liikme äraolekul, poleks KN-i tegevusega eelduslikult piisavalt kursis, et sellesse sujuvalt lülituda. Eeskätt siis, kui mõnel KN-i istungil osaleb mitu asendusliiget ja nende seisukohad käsitletavates küsimustes lahknevad asendatavate põhiliikmete arvamusest, võivad sündida vastuolulised otsused. Küll peaks täiskogu kehtestama reeglid, kuidas ennetähtaegselt väljalangenud KN liiget asendada, nt valimistulemuste järgi järgmise kandidaadiga.

11. Muuta eelnõu § 1 punktis 73 muudetav KS § 41¹ lõike 1 punkt 7 ja sõnastada see järgmiselt:

„7) kehtestab Kohtuhaldusteenistuse põhimääruse;“

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse, et KHT põhimääruse kehtestab kohtute nõukogu. KS § 41² lõike 6 kohaselt Kohtuhaldusteenistuse ülesanded, struktuur, struktuuriüksuste pädevus ning teenistuskohdade koosseis sätestatakse Kohtuhaldusteenistuse põhimääruses, mille kehtestab kohtute nõukogu. Seetõttu on vajalik kohtute nõukogu pädevusse lisada põhimääruse kehtestamine.

Välja jäetakse Riigikohtu esimehe ülevaate kuulamine. Tegu ei ole põhimõttelise muudatusega, kuid seaduses ei peaks olema ka formaalseid ja suurema sisuta sätteid. Riigikohtu esimehe ülevaade Riigikogule on leidnud senini vaid formaalset kajastamist.

12. Muuta eelnõu § 1 punktis 74 muudetav KS § 41¹ lõike 1 punkt 16 ja sõnastada see järgmiselt:

„16) täidab muid seadusest tulenevaid ülesandeid ning arutab ja otsustab muid kohtute haldamise ja kohtusüsteemi seisukohalt olulisi küsimusi“.

Selgitus: Punkt 16 tuleb formuleerida selgelt lahtise loeteluga, et KN saaks vajadusel arutada ja seisukohti kujundada ka muudes kohtuhaldust ja kohtusüsteemi puudutavates küsimustes, nagu seni on seda teinud KHN. Kohtute enesehalduse puhul on see veel olulisem.

13. Muuta eelnõu § 1 punktis 76 muudetav KS § 41² lõike 2 punkt 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„1) kohtutele õigusemõistmiseks vajalike tugiteenuste, sealhulgas kohtu kantselei, istungiteenuse, tõlketeenuse ja aruandluse korraldamine;“ .

Selgitus: Muudatusega asendatakse sõna „istungiteenistus“ sõnaga „istungiteenus“, et rõhutada KHT ülesandena teenuse osutamise ja korraldamise funktsiooni, mitte konkreetse organisatsioonilise struktuuri või üksuse loomist.

Sõna „istungiteenistus“ võib viidata kohustuslikule eraldiseisvale struktuuriüksusele, kuigi eelnõu eesmärk ei ole ette kirjutada kohtute sisemist organisatsioonilist ülesehitust. Küsimus, kas ja millisel kujul moodustatakse istungiteenistusega seotud üksused või teenistused, peab jääma kohtute enesehalduse ning kohtute nõukogu ja kohtute juhtimise pädevusse. Sõnastus „istungiteenus“ tagab seetõttu suurema paindlikkuse ja õigusselguse.

14. Muuta eelnõu § 1 punktis 82 muudetav KS § 43¹ lõige 4 ja sõnastada see järgmiselt:

„(4) Kohtute grupi eelarve projektile lisatakse konkreetse eelarveaasta planeeritavad tegevused, lähtudes kohtute arengukavast.“.

Selgitus: Muudatusega asendatakse sõnastus „oodatavad tulemused“ sõnastusega „planeeritavad tegevused“, et vältida tõlgendust, mille kohaselt seotakse kohtute rahastamine Riigikogu poolt hinnatavate või kinnitatavate sisuliste tulemusnäitajatega. Selline lähenemine võiks tekitada põhjendamatu mõju õigusemõistmise sõltumatusele ning anda poliitilistele institutsioonidele kaudse võimaluse mõjutada kohtute tegevusprioriteete. Planeeritavate tegevuste kirjeldamine võimaldab seevastu siduda eelarve kohtute arengukavaga ning tagada eelarve läbipaistvus ja põhjendatus, sekkumata kohtute sisulisse juhtimisse või tulemuspõhisesse hindamisse.

15. Muuta eelnõu § 1 punktis 82 muudetav KS § 43¹ lõige 5 ja sõnastada see järgmiselt:

„(5) Riigikogus osaleb kohtute grupi eelarveläbirääkimistel ning esindab esimese ja teise astme kohtuid ning Kohtuhaldusteenistust kohtute nõukogu nimetatud esindaja.“.

Selgitus: Paragrahvi 43¹ lõike 5 esimesest lausest jäetakse välja sõnad „kohtute nõukogu esimees või“ ja välja jäetakse teine lause. Väljajäetav tekst: „Valdkonna eest vastutav minister osaleb Riigikogus sõnaõigusega.“

Kuna Riigikohtu esimees esindab nagunii eelarveläbirääkimistel Riigikohut, oleks võimaliku huvide konflikti vältimiseks vaja ette näha, et esimese ja teise astme kohtute eelarveläbirääkimiste jaoks nimetab KN ise oma esindaja, kelleks võib, aga ei pruugi olla esimees.

Säte viiakse vastavusse Riigikogu kodu- ja töökorra seadusega (§ 36 lg 1), mille kohaselt Vabariigi Valitsuse liikmel on juba õigus osaleda komisjoni istungil sõnaõigusega.

16. Muuta eelnõu § 1 punktis 82 muudetav KS § 43¹ lõige 7 ja sõnastada seejärgmiselt:

„ (7) Kohtute nõukogu kinnitab ja muudab kohtute eelarveid ning kontrollib nende täitmist kooskõlas riigieelarve seadusega.”.

Selgitus: Üldist riigieelarve muutmise korraldust reguleerib riigieelarve seadus ning kohtute seadus ei tohiks kitsendada eelarve muutmise õigust.

17. Täiendada eelnõu § 1 uue punktiga 92 järgmises sõnastuses:

„92) paragrahv 48 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„Kohtuniku teenistusvanuse ülemmäär on 71 aastat.“.

Selgitus: Muudatusega tõstetakse kohtuniku teenistusvanuse ülemmäär 72 aastale ning loobutakse teenistusvanuse pikendamise menetlusest. Kehtiva õiguse kohaselt võib Riigikohtu üldkogu kohtute haldamise nõukoja, kohtuniku nõusoleku ja kohtu esimehe ettepaneku alusel erandjuhul tõsta kohtuniku teenistusvanuse ülemmäära kuni kahe aasta kaupa, kuid kokku mitte rohkem kui nelja aasta võrra. Seega võimaldab kehtiv regulatsioon kohtunikul sisuliselt juba praegu jätkata ametis kuni 72-aastaseks saamiseni.

18. Muuta eelnõu § 1 punkt 100 ja sõnastada see järgmiselt:

„100) paragrahvi 58⁴ lõige 6 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(6) Kohtuniku tagasipöördumise järel võib kohtunike arv olla ajutiselt, kuni halduskohtus või käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud valdkonnas või kolleegiumis kohtunikukoha vabanemiseni, suurem käesoleva seaduse § 11 lõikes 1, § 19 lõikes 1, § 23 lõikes 1 ja § 25 lõikes nimetatud kohtunike arvust.“.

Selgitus: Muudatusega sätestatakse võimalus ületada ajutiselt seaduses ettenähtud kohtunike arvu juhul, kui kohtunik pöördub tagasi kohtusse pärast väljaspool kohut töötamist. Muudatuse eesmärk on tagada kohtunike liikumise ja roteerumise võimalus ning kindlus, et kohtunikul säilib õigus ja tegelik võimalus kohtunikutööle tagasi pöörduda.

Muudatus on tehtud tagasiside põhjal, mille kohaselt võiks kohtunike arvu fikseerimine ilma ajutise ületamise võimaluseta hakata takistama kohtunike liikumist teistele ametikohtadele või tööle väljaspool kohut. Samuti võiks see seada kohtuniku tagasipöördumise sõltuvusse juhuslikust vakantse ametikoha olemasolust.

Kohtunike arvu ajutise ületamise võimalus võimaldab säilitada kohtusüsteemi paindlikkuse ja toetab kohtunike professionaalset arengut, tagades samal ajal, et kohtunike arv taastub tavapärasele tasemele kohe pärast vastava kohtunikukoha vabanemist.

19. Täiendada eelnõu § 1 punktis 104 muudetav KS § 74¹ uue lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Tagasisidevestlusele kutsumise aluseks on vajadus toetada kohtunikku tema erialateadmise omandamisel ning menetluspraktika ja töökorralduse arendamisel.“.

Selgitus: Muudatusega sätestatakse kohtuniku vestlusele kutsumise alus. Vestlusele kutsuja peab tooma välja vajaduse ja seda põhjendama.

20. Jätta välja eelnõu § 1 punkt 110.

Selgitus: Muudatusega loobutakse distsiplinaarkaristus kustumise pikendamisest kolme aastani. Distsiplinaarkaristuse kustumise pikendamisel ei ole sisu, kuna Riigikohtu praktika (vt nt RKÜKo 3-24-2036/10, p 38) järgi pole kustumisel distsiplinaarkaristuse määramisel tähtsust.

21. Jätta välja eelnõu § 1 punktides 111, 112 ja 113 esitatud KS § 99¹ muudatused.

Selgitus: Muudatusega tõstetakse kohtuniku teenistusvanuse ülemmäär 72 aastale ning loobutakse teenistusvanuse pikendamise menetlusest.

22. Täiendada eelnõu § 1 uue punktiga 111 järgmises sõnastuses:

„111) paragrahvi 99 lõike 1 punkt 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:
„2) kui kohtunik on saanud 72-aastaseks“.“

Selgitus: Muudatusega tõstetakse kohtuniku teenistusvanuse ülemmäär 72 aastale ning loobutakse teenistusvanuse pikendamise menetlusest. Kehtiva õiguse kohaselt võib Riigikohtu üldkogu kohtute haldamise nõukoja, kohtuniku nõusoleku ja kohtu esimehe ettepaneku alusel erandjuhul tõsta kohtuniku teenistusvanuse ülemmäära kuni kahe aasta kaupa, kuid kokku mitte rohkem kui nelja aasta võrra. Seega võimaldab kehtiv regulatsioon kohtunikul sisuliselt juba praegu jätkata ametis kuni 72-aastaseks saamiseni.

Muudatus lähtub Riigikohtu seisukohast, et senine pikendamise regulatsioon on põhjendamatult keerukas ning võib kaasa tuua ebavõrdse kohtlemise, kuna teenistuse jätkamise otsus sõltub mitme organi kaalutusotsusest. Teenistusvanuse pikendamise kord seab kohtuniku võimaluse jätkata ametis olemist sõltuvusse kohtu esimehe, KHNi (või kohtute nõukogu) ja Riigikohtu üldkogu otsustusest, mis võib olla problemaatiline kohtuniku eluaegsuse ja sõltumatuse põhimõtte seisukohalt. Ühtse 72-aastase teenistusvanuse ülemmäära kehtestamine tagab selgema, läbipaistvama ja kohtunikke võrdselt kohtleva regulatsiooni.

23. Muuta eelnõu § 1 punkt 126 ja sõnastada see järgmiselt:

„126) seadust täiendatakse §-ga 130³ järgmises sõnastuses:

„§ 130³. Kohtute nõukogu moodustamine

(1) Käesoleva seaduse §-s 40¹ sätestatud kohtute nõukogu alustab tööd 2026. aasta 1. oktoobril.

(2) Enne 2026. aasta 1. oktoobrit kehtestab käesoleva seaduse § 40¹ lõikes 5 sätestatud kohtute nõukogu liikmete valimise korra kohtute haldamise nõukoda.“

Selgitus: Muudatusega jäetakse välja KS § 130³ lõige 3, kuna see ei ole vajalik. Lõikes 2 on juba sätestatud kohtute haldamise nõukoja kohustus kehtestada enne 2026. aasta 1. oktoobrit kohtute nõukogu liikmete valimise kord. Täiendava tähtpäeva sätestamine ei anna regulatsioonile sisulist lisandväärtust ning muudaks normi tarbetult detailseks.

24. Jätta välja eelnõu § 1 punktis 128 esitatud KS § 130¹⁴.

Selgitus: KS § 130¹⁴ jäetakse eelnõust välja, kuna selle regulatsiooni eesmärk langeb ära seoses KS § 58⁴ lõike 6 muutmisega. Kavandatava muudatuse kohaselt säilib kohtunikul õigus kohtusse tagasi pöörduda ning kohtunike arvu ajutine ületamine on selleks juba üldnormina ette nähtud. Seetõttu ei ole vajalik kehtestada eraldi üleminekusätet üksnes enne 2027. aasta 1. jaanuari väljaspool kohut töötanud kohtunike kohta.

Eelnõu § 4. Halduskohtumenetluse seadustiku muudatused

25. Täiendada eelnõu § 4 uue punktiga 1 järgmises sõnastuses:

„1) paragrahvi 5 lõike 1 punkt 6 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„6) teha kindlaks haldusakti tühisus, haldusakti või toimingu õigusvastasus või õigussuhte olemasolu või selles tähtsust omav asjaolu.“.

Selgitus: Eelnõuga muudetakse HKMS § 37 lg 2 punktis 6 sätestatud tuvastamiskaebuse sõnastust ja sellest tulenevalt vajab muutmist ka HKMS § 5 lõike 1 punktis 6 sätestatud halduskohtu volituse sõnastus tuvastamiskaebuse puhul.

26. Täiendada eelnõu § 4 uue punktiga 2 järgmises sõnastuses:

„2) paragrahvi 8 täiendatakse lõikega 7 järgmises sõnastuses:

„(7) Keskkonnaõiguse asjas esitatakse kaebus kaebaja elu- või asukoha järgi.“.

Selgitus: Ettepanek on seotud kavatsusega täiendada kohtute seadust § 37 lg-ga 4¹. Eelnõu nimetatud sätte kohaselt tuleb halduskohtu tööjaotusplaanis ette näha muuhulgas spetsialiseerumine keskkonnaõiguse asjadele. Spetsialiseerumiseks peab aga olema kriitiline hulk kohtuasju. Praegu pole see tingimus täidetud – Tartu Halduskohtusse saabus 2025. aastal viis keskkonnaasja. Nii väheste asjade lahendamiseks pole mõistlik spetsialiseerumisele ressursse kulutada. Seepärast on vaja lisada seadusesse sätte, mis suunaks Tartu Halduskohtusse rohkem keskkonnaasju.

Üldreegli järgi esitatakse kaebus vastustaja asukoha- või teenistuskoha järgi (HKMS § 7 lg 1). Kuna Kliimaministeerium asub Tallinnas ja Keskkonnaamet Pärnus, lahendatakse praegu keskkonnaasju peamiselt Tallinna Halduskohtus (2025. a saabus sinna keskkonnaasjades 85 kaebust). Nii tuleb ka näiteks Võrumaal tekkinud keskkonnavaidluse lahendamiseks pöörduda Tallinna Halduskohtusse. Kuna keskkonnaasjade vastu on kohalikel inimestel sageli suur huvi, tagab vaidluse lahendamine lähimas halduskohtus avalikkusele lihtsama juurdepääsu õigusemõistmisele. Samuti aitab selline lahendus kokku hoida kohtu ressursse (paikvaatlusele ja teise kohtumajja istungile sõitmisega seotud kulud).

27. Täiendada eelnõu § 4 uue punktiga 3 järgmises sõnastuses:

„Seadustikku täiendatakse §-ga 8¹ järgmises sõnastuses:

„§ 8¹. Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asjade lahendamine

(1) Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asi on haldusasi, kus lahendatakse vangistusseaduse § 2 tähenduses kinnipeetava, vangistusseaduse § 3 lõike 1 tähenduses arestialuse või vangistusseaduse § 4 lõike 1 tähenduses vahistatu kaebust vangla haldusakti või toimingu peale või vangla tekitatud kahju hüvitamiseks.

(2) Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja jaotamine toimub selle halduskohtu kohtunike vahel ja vastavalt selle halduskohtu tööjaotusplaanile, mille kohtunike töökoormus on kohtute infosüsteemi andmete järgi väiksem.

(3) Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja kohtualluvus ei muutu, kohtunik menetleb vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja alluvusjärgse halduskohtu kohtunikuna.

(4) Kui kohtunik arutab vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja halduskohtus, mille tööpiirkonnas ei asu tema alaline teenistuskoh, hüvitatakse talle sõidu- ja majutuskulud, samuti muud lähetuskulud avaliku teenistuse seaduse § 44 lõike 5 alusel kehtestatud tingimustel ja korras.“.

Selgitus: Seadustikku täiendatakse paragrahviga 8¹, mis reguleerib vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asjade lahendamiseks jaotamist.

Lõige 1 näeb ette vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja definitsiooni. Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asi on haldusasi, kus lahendatakse kinnipeetava, arestialuse või vahistatu kaebust vangla haldusakti või toimingu peale või vangla tekitatud kahju hüvitamiseks. Sisuliselt on tegemist kaebustega, mille esitamiseks on vaja läbida VangS § 11 lõikes 5 ja 8 ettenähtud kohustuslik kohtueelne menetlus (RKHKo 21.06.2017, 3-3-1-95-16, p 14; RKHKm 07.06.2018, 3-17-2610/32, p 12; RKHKo 28.02.20, 3-17-1503/36, p 18; RKHKm 30.11.2023, 3-22-1679/23, p 13; RKHKm 19.12.2023, 3-23-1915/18, p 13; RKHKm 31.03.2025, 3-24-660/18, p 12).

Lõige 2 näeb ette vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asja jaotamise selle halduskohtu kohtunike vahel ja vastavalt selle halduskohtu tööjaotusplaanile, mille töökoormus on kõige väiksem. Kui töökoormus on kõige väiksem alluvusjärgsel halduskohtul, siis jaotatakse asi alluvusjärgse halduskohtu kohtunike vahel. Kui töökoormus on kõige väiksem teisel halduskohtul, siis jaotatakse asi teise halduskohtu kohtunike vahel.

Lõige 3 rõhutab üle, et kohtualluvus ega asja arutamise koht asja jaotamisest ei muutu ning kohtunik menetleb asja alluvusjärgse halduskohtu kohtunikuna. Kui asi jaotatakse alluvusjärgse halduskohtu kohtunike vahel, siis lõige sisulist tähendust ei oma. Lõige omab tähendust, kui asi jaotatakse teise halduskohtu kohtunike vahel.

Lõige 4 näeb ette, et kui kohtunik arutab asja teise halduskohtu kohtunikuna, siis hüvitatakse talle sellega seotud kulud. Kuna valdav osa asjadest lahendatakse kirjalikus menetluses, siis võib eeldada, et lähetusteks märkimisväärset vajadust ei teki.

Muudatus võimaldab ühtlustada kohtute töökoormust ja menetlusaegasid ning õigusemõistmise kättesaadavust. Kuna asjade jaotamisel kohtualluvus ei muutu ja asjade jaotamine toimub seaduses ettenähtud objektiivsete ja ettenähtavate ning kõiki konkreetset liiki kohtuasju hõlmavate reeglite järgi, ei riiva eelnõu PS § 24 lõikest 1 tulenevat põhiõigust seadusega määratud kohtu alluvusele.

Kohtusüsteemi efektiivsus on põhiseaduslik väärtus, mis suudab tagada kohtupidamise mõistliku aja jooksul ning seeläbi isikute õiguste parema kaitse. Kohtute menetluslik tõhusus on oluline nii kohtusüsteemi funktsioneerimiseks tervikuna (kohtute üldise töökoormuse seisukohalt) kui ka igale kohtuasjale mõistliku aja jooksul lahendi tagamiseks (kohtuasja menetlemise pikkus).¹ Erandjuhul teise kohtu asja arutamine ei mõjuta kohtuniku õigust ja kohustust mõista õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega, mistõttu ei riiva eelnõu PS §-s 146 ettenähtud kohtuniku personaalset sõltumatust.

Muudatuste rakendamiseks tuleb täiendada Kohtute Infosüsteemis kohtunikule kohtuasjade jagamise funktsionaalsust. Asjade jagamise funktsionaalsuse muudatus peab võimaldama pidevalt halduskohtute töökoormuse ühtlustamist, st süsteem peab igal ajahetkel suutma leida väiksema töökoormusega halduskohtu ja teises etapis arvestama lisaks kohtuniku spetsialiseerumisele ka kohtunike töökoormusega.

28. Muuta eelnõu § 4 punkt 4 ja sõnastada see järgmiselt:

„4) paragrahvi 37 lõike 2 punkt 6 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„6) haldusakti tühisuse, haldusakti või toimingu õigusvastasuse või õigussuhte olemasolu või selles tähtsust omava asjaolu kindlakstegemist (tuvastamiskaebus).“.

---

¹ RKPJKo 09.04.2008, 3-4-1-20-07, p 19.

Selgitus: Muudatuse täpsustatakse veelgi tuvastamiskaebuse sisu. Eelnõu järgi tähendab tuvastamiskaebus haldusakti tühisuse, haldusakti või toimingu õigusvastasuse või õigussuhte olemasolu kindlakstegemist. Kuigi õigussuhte olemasolu kindlakstegemine hõlmab juba enamik tuvastamiskaebuse juhtumeid, siis võib siiski teatud väga erandlikel juhtudel olla vaja kohtul tuvastada ka üksnes faktilisi asjaolusid. Seetõttu täpsustatakse muudatusega tuvastamiskaebuse sisu ning nähakse ette, et kohtul on võimalik lisaks õigussuhte olemasolule teha kindlaks ka kohtuasjas tähtsust omavaid asjaolusid.

29. Muuta eelnõu § 4 punkt 7 ja sõnastada see järgmiselt:

„7) paragrahvi 109 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Menetluskulude väljamõistmiseks esitab menetlusosaline kohtule menetluskulude nimekirja ja kuludokumentid kolme tööpäeva jooksul arvates kohtuistungist, kus lõpetati asja arutamine, või haldusasja kirjalikus menetluses läbivaatamise korral kohtu määratud tähtpäevaks. Menetluskulude nimekirja ja kuludokumentide esitamata jätmise korral menetluskulu välja ei mõisteta. Teistel menetlusosalistel on võimalik kolme tööpäeva jooksul menetluskulude nimekirja ja kuludokumentide neile kättetoimetamisest arvates esitada nende kohta oma seisukoht, kui kohus ei määra teistsugust tähtaega.“

Selgitus: Eelnõuga nähakse HKMS § 109 lõikes 1 ette, et edaspidi ei pea õigusabikulude kohta enam kohtule kuludokumente esitama. Kavandatav muudatus võib siiski praktikas tekitada kohtutele raskusi, kuna ilma kuludokumentideta on kohtul keeruline hinnata, kas õigusabikulud on vajalikud ja põhjendatud (HKMS § 109 lg 6). Erinevalt TsMS § 176 lõikest 1 ei näe HKMS ette kohustust esitada menetluskulude nimekirjas kulude detailset koosseisu. Seetõttu võib tekkida olukord, kus muudatuse eesmärk jääb saavutamata, sest põhjendatud kulude väljamõistmiseks vajab kohus siiski kuludokumentidega tutvumist. Kuna eelnõu kohaselt säilib kohtul võimalus nõuda õigusabikulude kohta täiendavalt kuludokumentide esitamist, on oht, et praktikas hakatakse seda tegema tavapäraselt igas kohtuasjas. Sellisel juhul kaotab kavandatav leevendus oma eesmärgi ning võib kaasa tuua hoopis täiendava koormuse kohtutele, kuna kohtunikud peavad hakkama kuludokumente iga kohtuasja puhul eraldi välja nõudma. Seetõttu tehakse ettepanek säilitada kehtiv regulatsioon, mille kohaselt tuleb HKMS § 109 lõike 1 järgi esitada kuludokumentid kõigi menetluskulude kohta ka edaspidi.

30. Muuta eelnõu § 4 punkt 14 ja sõnastada see järgmiselt:

„14) paragrahvi 175 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav.“

Selgitus: redaktsiooniline muudatus, millega viiakse lause paremini kooskõlla ülejäänud seaduse tekstiga.

31. Täiendada eelnõu uue punktiga 15 järgmises sõnastuses:

„15) paragrahvi 187 lõige 3¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3¹) Ringkonnakohus võib apellatsioonkaebuse kokkuvõtlikult põhjendatud määrusega tagastada, kui asjaoludest tulenevalt on apellatsioonkaebuse rahuldamine ebatõenäoline või kui selle menetlemisega ei ole võimalik saavutada apellatsioonkaebuse eesmärki. Ringkonnakohus ei pea määrust põhjendama lihtmenetluses, kui ringkonnakohus järgib halduskohtu otsuse põhjendusi, need põhjendused on ammendavad ja ringkonnakohus märgib oma määrukses, et ta nõustub halduskohtu otsuse põhjendustega.“

Selgitus: Muudatusega viiakse ringkonnakohtutesse sisse menetlusloa süsteem. Erinevalt Riigikohtust peaks ringkonnakohus aga oma määrust menetlusloa mitteandmise kohta

põhjendama, v.a lihtmenetluses. See on vajalik edasikaebeõiguse riive mõõdukuse tagamiseks. Muudatus laiendaks perspektiivituse tõttu apellatsioonikaebuse tagastamise võimalust lihtmenetluse asjadelt kõikidele asjadele. Tagamaks tõhus ja mõistliku menetlusajaga kontroll sellistele tagastamisele, tuleks ühtlasi muuta määruskaebuste lahendamist Riigikohtus (vt HKMS § 236¹ muudatust).

Ettepanek riivaks PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõigust, kuid see riive ei oleks intensiivne ning seega on ettepanek põhiseadusega kooskõlas. Esiteks, see ei võta edasikaebeõigust ära ja sealjuures jääb alles õigus pöörduda Riigikohtu poole, tagades isikule kolmeastmelise õigusemõistmise. Ettepanekuga muutuks üksnes see, kuidas käib edasikaebeõiguse teostamine.

Teiseks, põhiseadus jätab lahtiseks, kuidas edasikaebeõiguse teostamine peab olema korraldatud, see on jäetud täielikult seadusandja otsustada (lihtne seadusreservatsioon). HKMS ongi see seadus, millega pannakse paika „seaduses sätestatud kord“.

Kolmandaks, õiguskirjanduses on levinud seisukoht, et edasikaebeõiguse esmane funktsioon on tagada, et inimlik eksimus ei jäta isikut ilma õiglasest lahendusest. Väljapakutud lahendus jätkuvalt teeniks seda eesmärki, sest ringkonnakohus saaks kaebuse tagastada vaid siis, kui ta leiab, et apellatsioonkaebus on ilmselgelt põhjendamatult ja selle rahuldamine on ebatõenäoline. Teiste sõnadega, peab ringkonnakohus veenduma, et halduskohus ei ole asja lahendamisel teinud vigu. Kui halduskohus ei ole teinud vigu, siis ei teeniks apellatsioonikaebuse menetlemine oma peamist eesmärki, milleks on vigade parandamine. Sealjuures on õigus esitada määruskaebus Riigikohtule kaebuse tagastamise määruse peale (HKMS § 187 lg 7) ning järelikult on tagatud vigade kontroll ringkonnakohtu tegevuse osas.

Neljandaks, õiguskirjanduses ühtlasi leitakse, et edasikaebeõiguse piiramine on põhjendatud, et tagada kohtusüsteemi toimimine. Seda põhjust tuuakse välja küll peamiselt seoses kohtumäärustega, mille piiramatu edasikaebamine võiks takistada kohtusüsteemi normaalset funktsioneerimist. Samas on möödapääsmatu fakt, et ringkonnakohtute halduskolleegiumites on tekkinud selline tööjärg, mis juba takistab süsteemi normaalset toimimist. Praegune ettepanek aitaks olukorda leevendada ning edaspidi hoida sisuliselt lahendatavate apellatsioonkaebuste hulka kontrolli all.

Viiendaks ja eelmisega seondunult, edasikaebeõiguse riive kaalub teiselt poolt üles see, et on paremini tagatud üks teine põhiõigus ja üks põhiseaduslik põhimõte. Ühelt poolt PS § 14 ja 15 lg-st 1 tulenev põhiõigus tõhusale menetlusele ehk mõistlikule menetlusajale. Ettepaneku rakendamisel jõuaks ringkonnakohus kiiremini lõpplahenduseni nii neis asjades, kus apellatsioonkaebus tagastatakse perspektiivituse tõttu, kui ka teistes asjades, sest väheneb üldine töökoormus. Teiselt poolt PS §-s 10 sätestatud õigusriigi põhimõttest tuleneb muu hulgas õiguskindluse põhimõte, mis hõlmab endas õigusrahu. Ettepaneku rakendamisel saabuks õigusrahu ehk lõplik lahendus kiiremini.

32. Muuta eelnõu § 4 punkt 19 ja sõnastada see järgmiselt:

„19) paragrahvi 210 lõiget 2 täiendatakse teise ja kolmanda lausega järgmises sõnastuses:

„Kui ringkonnakohus jätab määruskaebuse rahuldamata ning nõustub halduskohtu põhjendustega, võib määruse teha ilma kirjeldava ja põhjendava osata. Sellisel juhul märgib ringkonnakohus oma määruses, et ta nõustub halduskohtu põhjendustega.““

Selgitus: Kehtiva seaduse kohaselt on ringkonnakohtul halduskohtu otsuse või määruse põhjenduste järgimise korral võimalik neid mitte korrata, vaid viidata nendega nõustumisele (HKMS § 201 lg 4), ent isegi juhul kui ringkonnakohus peab halduskohtu põhjendusi

ammendavaks ega pea määruskaebuses esitatud argumente silmas pidades vajalikuks halduskohtu põhjendustele midagi lisada, tuleb määruskaebus lahendada määrusega, mis sisaldab kirjeldavat ja põhjendavat osa.

Eelnõuga täiendatakse küll HKMS § 210 lõiget 2 lausega, mis ütleb, et ringkonnakohus võib teha määruse ilma kirjeldava osata, kuid ei näe ette põhjendava osa väljajätmist juhul, kui ringkonnakohus nõustub halduskohtu põhjendustega.

Võttes arvesse viimastel aastatel kasvanud määruskaebuste hulka, kaasneb kirjeldava ja põhjendava osas kirjutamisega ringkonnakohtu jaoks märkimisväärne ajakulu ilma, et sellel oleks mingisugust tõsist väärtust õigusemõistmise seisukohast. Seda aega oleks otstarbekam kasutada muude lahendamist ootavate kohtuasjade läbivaatamiseks. Seetõttu peaks ringkonnakohtul olema võimalik halduskohtu määrusega täieliku nõustumise korral lahendada selle peale esitatud määruskaebus üksnes resolutsiooniga märkides määruses ära, et ta nõustub halduskohtu põhjendusega.

33. Täiendada eelnõu uue punktiga 23 järgmises sõnastuses:

„23) paragrahv 236¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 236¹. Määruskaebuse menetlusse võtmise otsustamine

(1) Riigikohus otsustab määruskaebuse menetlusse võtmise käesoleva seadustiku §-s 219 sätestatud järgides. Riigikohus võtab määruskaebuse läbivaatamisel ringkonnakohtus tehtud määruse peale esitatud määruskaebuse või määruskaebuse, mille seadus võimaldab läbi vaadata lihtmenetluses, menetlusse üksnes juhul, kui Riigikohtu lahend selles asjas on oluline seaduse ühetaolise kohaldamise või õiguse edasiarendamise seisukohalt. Eelmises lauses sätestatud ei kohaldata haldustoiminguks loa andmise või sellest keeldumise määruse peale esitatud määruskaebuse korral.

(2) Käesoleva seadustiku § 187 lg 3¹ alusel tehtud määruse peale esitatud määruskaebuse lahendab Riigikohus viivitamata. Määruskaebuse võib lahendada seda menetlusse võtmata, sellisel juhul ei kohaldata käesoleva seadustiku § 238 lõigetes 1 ja 2 sätestatud.“

Selgitus: Muudatus seondub HKMS § 187 lõige 3¹ muutmisega, millega antakse ringkonnakohtule senisest laiemad võimalused tagastada perspektiivituse tõttu apellatsioonkaebusi. Muudatusega nähakse ette, et kui ringkonnakohus teeb määruse, millega otsustab mitte võtta perspektiivituse tõttu apellatsioonkaebust menetlusse, siis selle peale esitatud määruskaebuse lahendab Riigikohus viivitamata. Riigikohus võib määruskaebuse lahendada seda menetlusse võtmata.

Eelnõu § 9. Kriminaalmenetluse seadustiku muudatused

34. Täiendada eelnõu uue punktiga 5 järgmises sõnastuses:

„5) paragrahvi 23 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks.“

35. Täiendada eelnõu uue punktiga 6 järgmises sõnastuses:

„6) paragrahvi 155 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Protokollile kirjutavad alla ning selle kuupäevastavad kohtunik või eesistuja ja kohtuistungi sekretär.“

36. Täiendada eelnõu uue punktiga 7 järgmises sõnastuses:

„7) paragrahvi 266 lõikes 1 jäetakse välja tekstiosa „käesoleva seadustiku § 18 lõikes 1 nimetatud kriminaalasjades eesistuja“.“

37. Täiendada eelnõu uue punktiga 8 järgmises sõnastuses:

„8) paragrahvi 315 lõikes 1 jäetakse välja tekstiosa „või käesoleva seadustiku § 18 lõigetes 1 ja 3 nimetatud juhul eesistuja“.“

38. Täiendada eelnõu uue punktiga 9 järgmises sõnastuses:

„9) paragrahvi 315 lõikes 5 jäetakse välja tekstiosa „või eesistuja“.“

Selgitus: Muudatused on seotud rahvakohtunike institutsiooni kaotamisega. Maakohtu menetluses omab termin „eesistuja“ tähendust ainult rahvakohtunike kaudu. Maakohtus mõistab õigus edaspidi kohtunik, eesistujat maakohtu menetluses edaspidi ei ole.

39. Täiendada eelnõu uue §-ga 15 järgmises sõnastuses:

„§ 15. Pankrotiseaduse muutmine

Pankrotiseaduses tehakse järgmised muudatused:

- 1) paragrahvi 10 lõike 7 esimeses lauses asendatakse sõna „märkima“ sõnaga „taotlema“;
- 2) paragrahvi 13 lõike 5 esimeses lauses asendatakse sõna „märkima“ sõnaga „taotlema“;
- 3) paragrahvi 17 lõike 1 esimesest lausest jäetakse välja sõnad „või võlgnik, võlausaldaja või ajutine haldur seda taotleb“;

Selgitus: Muudatused on seotud pankrotiavalduse läbivaatamise korra muutmisega. Muudatuste eesmärk on loobuda senisest põhimõttest, mille kohaselt tuli pankrotiavalduse läbivaatamiseks pidada kohtuistung igal juhul, kui võlgnik, võlausaldaja või ajutine haldur seda oma avalduses märkis. Edaspidi ei sõltu kohtuistungi pidamine vaid enam menetlusosalise taotlusest, vaid kohus otsustab istungi vajalikkuse kaalutlusõiguse alusel, lähtudes konkreetse asja asjaoludest.

Muudatuste eesmärk on muuta pankrotimenetlus paindlikumaks, kiiremaks ja ökonoomsemaks. Praktikas on pankrotiavalduse ja ajutise halduri aruande läbivaatamisega seotud küsimused sageli lahendatavad kirjalikus menetluses ning istungi pidamine ei anna alati menetlusele lisandväärtust. Samuti aitab muudatus vähendada võimalikke menetlusõiguste kuritarvitamise juhtumeid, kus kohtuistungi taotlemist kasutatakse menetluse venitamiseks. Selle tulemusena vähenevad nii menetluse kestus kui ka menetlusosaliste kulud.

- 4) paragrahvi 32 lõikest 2 jäetakse välja teine lause.

Selgitus: Paragrahvi 32 lõikest 2 teise lause väljajätmisega piiratakse määruskaebuse Riigikohtule esitamise võimalust, kui pankrotiavaldus jäetakse rahuldamata. See tõhustab menetlust ja toob kiirema lahenduse, kui alama astme kohtute arvates ei ole pankroti väljakuulutamise põhjendatud. Võlausaldaja saab oma nõuded panna maksma kohtumenetluses. Lisaks ei ole välistatud asjaolude muutumisel uue pankrotiavalduse esitamine.

Eelnõu § 18. Riigilõivuseaduse muudatused

40. Täiendada eelnõu uue punktiga 1 järgmises sõnastuses:

„1) paragrahvi 22 lõike 2 punkt 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„2) sotsiaalkaitsehüvitise taotleja hüvitissumma ebaõige maksmise või maksmata jätmise asjas või mitterahalise hüvitise andmise või andmata jätmise asjas.““

Selgitus: Muudatusega eesmärk on täpsustada senise sätte sõnastust just toetusi puudutavas osas ja määratleda, et riigilõivuvabastus rakenduks sotsiaalhoolekandeline abi andmise asjades, mitte mistahes toetuste andmisele (nt erinevad ettevõtlustoetused). Praegune sõnastus on väga lai ja võib tekitada küsimusi, kas nt erinevad ettevõtluse toetused peaksid sinna alla minema, mis ei ole aga kõnealuse sätte eesmärk. Teisalt on säte üsna konkreetne, tõstatades küsimuse, kas riigilõivu tasumisest vabastust saab rakendada ka juhul, kui on tegemist toetusega seotud küsimusega. Seetõttu on toetuste puhul täpsustatud sõnastust tuues välja sotsiaalkaitsehüvitised, mis on sätestatud sotsiaalseadustiku üldosa seaduse §-des 12, 13 ja 14. Sotsiaalkaitsehüvitised on nii rahalised kui ka mitterahalised hüvitised. Nendeks on näiteks pension, vanemahüvitis, töötuskindlustushüvitis, töövõimetushüvitis, töövõimetoetus jne. Muudatus loob selguse, et kohtusse pöördumise riigilõivust on vabastatud nii rahaliste kui ka mitterahaliste sotsiaalkaitsehüvitistega seotud vaidlused.

41. Täiendada eelnõu uue punktiga 2 järgmises sõnastuses:

„2) paragrahvi 22 lõike 2 punkt 5¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

“5¹) pankrotihaldur tagasivõitmise hagi ja sellega seotud hagi tagamise avalduse esitamisel ning pankrotihaldur pankrotivõlgniku eest ja nimel hagi ja sellega seotud hagi tagamise avalduse esitamisel pankrotimenetluses, mida viiakse läbi pankrotiseaduse § 192¹² alusel.”“

Selgitus: Muudatusettepanekuga laiendatakse pankrotihalduri riigilõivuvabastust kahes olukorras. Esiteks vabastatakse pankrotihaldur lisaks tagasivõitmise hagi esitamisele ka sellise hagiga seotud hagi tagamise avalduse riigilõivu tasumisest. Praktikas on hagi tagamine tagasivõitmise vaidlustes sageli vältimatu, et vältida vara edasist võõrandamist või nõude hilisemat nurjumist. Kehtiva korra järgi tuleb hagi tagamise avalduselt siiski tasuda riigilõiv või taotleda menetlusabi, mis tekitab kohtule ja haldurile täiendavat menetluskoormust ning aeglustab menetlust. Muudatus vähendab tarbetut aja- ja ressursikulu, kuid ei tähenda, et hagi tagamise avaldus automaatselt rahuldatakse – kohus hindab jätkuvalt selle põhjendatust.

Teiseks vabastatakse pankrotihaldur riigilõivu tasumisest ka juhul, kui pankrotimenetlus toimub avaliku uurimisena PankrS § 192¹² alusel. Sellisel juhul hõlmab vabastus kõiki pankrotivõlgniku nimel esitatavaid hagisid ja nendega seotud hagi tagamise avaldusi. Avaliku uurimisena läbiviidavad pankrotimenetlused on üldjuhul varatud menetlused, mida viiakse läbi avalikes huvides eesmärgiga selgitada välja maksejõuetuse põhjused, kaitsta võlausaldajaid ning tuvastada võimalikke rikkumisi. Praegu tuleb sellistes menetlustes sageli taotleda menetlusabi või kasutada riigi vahendeid riigilõivu tasumiseks, mis tähendab sisuliselt raha liigutamist riigilt riigile ning põhjustab põhjendamatut halduskoormust.

Muudatuse eesmärk on muuta kohtu- ja pankrotimenetlused tõhusamaks, vähendada tarbetut menetluskoormust ning tagada, et pankrotivara kaitsmiseks, suurendamiseks ja võlausaldajate huvide kaitseks vajalikud nõuded ei jääks esitamata üksnes riigilõivuga seotud takistuste tõttu. Lisaks tugevdab muudatus maksejõuetusmenetluste preventiivset mõju, vähendades võimalust,

et vara väljaviimise või muude rikkumiste toimepanijad saavad arvestada nõuete esitamata jäämisega pankrotivara puudumise tõttu.

42. Täiendada eelnõu uue punktiga 3 järgmises sõnastuses:

„3) paragrahvi 25 lõike 2 punktis 5 asendatakse sõna „pankrotiotsuse“ sõnaga „pankrotimääruse“.“

Selgitus: Seoses 2010 1. jaanuaril jõustunud muudatustega muutus ka pankroti väljakuulutamise kohtulahend - kui varem kuulutati pankroti välja kohtuotsusega, siis alates 1. jaanuarist 2010 kuulutab kohus pankrotiseaduse § 31 lõike 5 esimese lause järgi pankroti välja määrusega (pankrotimäärus). Tegemist on normitehnilise muudatusega.

43. Muuta eelnõu § 18 punkt 5 ja sõnastada see järgmiselt:

„5) paragrahvi 59 lõige 17 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(17) Hagi tagamise avalduse või eeltõendamismenetluse taotluse esitamisel tasutakse riigilõivu 150 eurot. Esialgse õiguskaitse taotluse esitamisel tasutakse riigilõivu 70 eurot.““

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse, et eelnõuga tõstetakse hagi tagamise riigilõivu 150 euroni. Esialgse õiguskaitse taotluselt tuleb riigilõivu tasuda 70 eurot. Praktikas on tekkinud küsimus, kas hagita menetluses esitatud esialgse õiguskaitse taotlusele kohaldub hagita asja üldine riigilõiv, hagi tagamise riigilõiv või ei tule sellise taotluse eest riigilõivu üldse tasuda. Muudatusega sätestatakse üheselt, et esialgse õiguskaitse taotluse esitamisel tasutakse riigilõivu 70 eurot.

44. Muuta eelnõu § 18 punkt 7 ja sõnastada see järgmiselt:

„7) paragrahvi 60 lõikes 2 asendatakse arv „20“ arvuga „75“ ning arv „1050“ arvuga „2500“.“

Selgitus: Muudatus on normitehniline. Eelnõu § 18 punktist 7 jäetakse välja RLS § 60 lõike 4 lõivumäärade muutmise, kuna see muudatus esitatakse eraldi RLS § 60 lõike 4 muudatusena, mille tulemusena muutub kogu RLS § 60 lõike 4 senine tekst.

45. Täiendada eelnõu uue punktiga 7 järgmises sõnastuses:

„7) paragrahvi 60 lõikes 3 asendatakse arv „350“ arvuga „830“.“

Selgitus: Seoses RLS § 60 lõikes 2 sätestatud riigilõivu ülempiiri tõstmisega 2500 euroni tuleb ühtlasi tõsta RLS § 60 lõikes 3 sätestatud riigilõiv 830 euroni ehk umbes ühe kolmandikuni RLS § 60 lõikes 2 sätestatud riigilõivu ülempiirist (varasemalt 1050 ja 350).

46. Täiendada eelnõu uue punktiga 9 järgmises sõnastuses:

„9) Paragrahvi 60 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Kaebuse esitamisel maksuhalduri või muu haldusorgani tegevuse peale seoses rahalise nõude, sunnivahendi või sanktsiooni määramisega, sissenõudmisega või rakendamisega, samuti rahalise toetuse andmisega, tasutakse riigilõivu kolm protsenti vaidlustatavast summast, kuid mitte alla 75 euro ja mitte üle 2500 euro.““

Selgitus: Muudatuse eesmärk täpsustada senise RLS § 60 lõike 4 sisu, kuna praktikas on tekkinud küsimusi, milliste nõuete puhul peaks rakendama kõnealuses sättes toodud kõrgemat riigilõivumäära. Muudatusega ei kitsendata seniste kaebuste ringi, millel kõnealune lõivumäär

kehtis, vaid püütakse näha ette kõrgem riigilõivumäär nendes vaidlustes, mille puhul on nõue rahaliselt hinnatav (st kõigi selliste kaebuste puhul sõltuks riigilõivu suurus rahalise nõude suuruselt). Praegune sõnastus on tekitanud praktikas hulgaliselt tõlgendamiskasutusi ning erinevaid tõlgendusi küsimustes, kuidas arvestada riigilõivu nt järgmiste vaidluste puhul:

- maksusumma vähendamine maksuhalduri poolt (nt deklareerib äriühing nn emapalga pettuse läbiviimiseks füüsilisele isikule suuri väljamakseid, millega kaasneb suurema vanemahüvitise saamine, ning pettuse tuvastamisel vähendatakse maksuotsusega äriühingu poolt deklareeritud summasid, millega kaasneb vanemahüvitise väljamaksete tagasinõudmine – tagasinõude adressaat saab ja peab sellises olukorras vaidlustama maksukohustust vähendava maksuotsuse);
- tegevustoetuste määramata jätmised (nt EIS toetused, elektritootja toetused jms);
- Euroopa Liidu struktuuritoetuste, riigiabi ja EIS toetuste tagasinõudmine (finantskorrektsiooni otsused);
- leppetrahvi sissenõudmine halduslepingute täitmisel (nt avaliku liiniveo leping, prügiveoleping jne).

Erinevalt varasemast sõnastusest on sõna "asutuse" asemel sõna "haldusorgan", mis HMS § 8 lg 1 kohaselt on seadusega, selle alusel antud määrusega või halduslepinguga avaliku halduse ülesandeid täitma volitatud asutus, kogu või isik. See hõlmab paremini kõiki avaliku võimu teostajaid sh nt halduslepingu alusel tegutsejaid.

Lisaks kajastuvad muudatuses ka kõrgemad lõivumäärad sarnaselt kõikidele teistele halduskohtu riigilõivude muudatustele.

Eelnõu § 21. Riigi õigusabi seaduse muutmine

47. Täiendada eelnõu uue punktiga 1 järgmises sõnastuses:

„1) paragrahvi 7 lõike 1 punktis 4 asendatakse sõna „kahekordset“ sõnaga „kolmekordset“.“

Selgitus: Muudatuse eesmärk on kohtusüsteemi tõhustamine. Riigi õigusabi seaduse § 7 lõike 1 punkti 4 muutmise sisuks on riigi õigusabi saamise lävendi tõstmine selliselt, et riigi õigusabi ei saaks need isikud, kelle kulud õigusteenusele ei ületa eeldatavasti taotleja kolmekordset keskmist ühe kuu sissetulekut senise kahekordse asemel. Arvestades asjaoluga, et kuludest arvestatakse praktikas maha mh mõistlike eluaseme ja transpordikuludena ka eluasemelaenu- ja autoliisingumaksud, lisaks toidukulud jm esmavajalikud kulud, ei saa lävendi tõstmist pidada ebamõistlikuks, kui praegu saaksid riigi õigusabi nõuda ka majanduslikult nn keskklassi kuuluvad inimesed.

Eesti keskmine palk 2025. aasta IV kvartalis oli 2155 eurot (<https://stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/palk-ja-toojoukulu/keskmise-brutokuupalk>). See teeb keskmiseks netopalgaks ca 1744 eurot. Keskmine üürihind Tallinnas on 14,6 eurot m2 kohta (<https://www.city24.ee/real-estate-news/uurihinnad-tallinnas>), mis tähendaks nt 50 m2 suuruse korteri üüriks 730 eurot, millele lisanduvad kõrvalkulud. Keskmise liisingu abil soetatud sõiduki liisingumakse võib sõltuvalt intressimäärast olla vahemikus 400–500 eurot (<https://majandus.postimees.ee/7801111/puust-ja-punaseks-mis-vahe-on-autolaenu-ja-liisingul>), millele lisanduvad kindlustusmaksed ja kulud kütusele. Konservatiivse hinnangu korral kuluks korterit üürival ja sõidukit liisival keskmisel isikul üksnes eluasemele ja transpordile vähemalt 1000 eurot kuus, mis tähendab, et RÕS § 7 lg 1 p 4 järgi arvesse minev sissetulek oleks 1400 eurot (2x700).

Arvestades, et keskmise kvaliteetse õigusabi tunnitasu oli juba 2022. aastal 150 eurot (<https://dSPACE.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0aa2f345-8192-412b-8d82-ef41b319a318/content>, lk 13), võib

inflatsiooni arvestades see tunnitasu ületada 2026. aastal 200 eurot. See tähendab, et hüpoteetilise keskmise isiku hüpoteetilise vaidluse peaks saama lahendatud 7 tunniga (1400/200). Selle ajaga on triviaalsest kohtuvaidlusest juba veidi keerukamas vaidluses esindamine ebatõenäoline. Kui lisada arvestusse ka toidukulud, siis ei jääks keskmise palgaga inimesel enam midagi alles. Muudatuse tulemusena väheneks isikute ring, kel on õigus riigi õigusabile ja kes peaksid oma esindajakulud ise kandma. Selliselt vähendatakse eelduslikult kohtute koormust mh põhjendamatute nõuete esitamiseks ja riigi kulutusi riigi õigusabile. Arvestades riigi õigusabi eelarve pingelisust ja riigi õigusabi osutavate advokaatide suhteliselt väikest ringi, saab riigi õigusabi raha kasutada eelduslikult tõhusamalt nende heaks, kellele seda päriselt vaja.

Eelnõu § 23. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

48. Muuta eelnõu § 23 punkt 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„1) paragrahvi 17 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Käesoleva seadustiku §-s 405 nimetatud asja võib lahendada ringkonnakohtunik ainuisikuliselt.““

Selgitus: Muudatus võimaldab ringkonnakohtul ise paindlikult otsustada, kas lihtmenetluse asju lahendab kohtunik üksi või tehakse seda kolmeliikmelises kohtukoosseisus. Muudatused on vajalik mh ka selleks, et ringkonnakohtule ei pruugi alati olla äratuntav, et tegu on lihtmenetluse asjaga või kui see on vaieldav.

49. Jätta välja eelnõu § 23 punkt 2.

Selgitus: Ettepaneku täiendava analüüsi ning kohtutelt saadud tagasiside põhjal leiti, et TsMS § 49 lõike 2 ja § 53 lõike 3 kavandatud muudatused võivad koostoimes praktikas muuta protokollisest olemust ning tekitada põhjendamatut täiendava menetluskoormuse. Seetõttu peeti põhjendatuks loobuda TsMS § 49 lõike 2 muutmisest.

50. Muuta eelnõu § 23 punkt 3 ja sõnastada see järgmiselt:

„3) paragrahvi 53 lõike 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Kui menetlusosaline esitab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud juhul protokollisest sisulise parandamise taotluse, küsib kohus parandamise taotluse kohta teiste menetlusosaliste seisukoha üksnes juhul, kui protokollitud istungit või menetlustoimingut ei ole salvestatud.““

Selgitus: Ettepaneku täiendava analüüsi ning kohtutelt saadud tagasiside põhjal leiti, et TsMS § 49 lõike 2 ja § 53 lõike 3 kavandatud muudatused võivad koostoimes praktikas muuta protokollisest olemust ning tekitada põhjendamatut täiendava menetluskoormuse. Seetõttu peeti põhjendatuks loobuda TsMS § 49 lõike 2 muutmisest ning mitte täiendada TsMS § 53 lõiget 3 osas, mis näeks ette parandamistaotluste lahendamise eelkõige salvestise alusel. Samas peeti võimalikuks säilitada täpsustus, mille kohaselt ei pea kohus salvestatud menetlustoimingu korral üldjuhul küsima parandamistaotluse kohta teiste menetlusosaliste seisukohta. Selline lahendus võimaldab menetlust mõistlikult lihtsustada, säilitades samal ajal protokollisest eesmärgi, kohtule vajaliku menetlusliku paindlikkuse ning vältides kohtute ebaproportsionaalset lisakoormust.

51. Täiendada eelnõu uue punktiga 7 järgmises sõnastuses:

„7) paragrahvi 150 lõike 3² tunnistatakse kehtetuks.“

Selgitus: Paragrahvi 150 lõike 3² kehtetuks tunnistamisega kaob seadusest erisus Riigikohtule esitatud kaebuse kohta selle rahuldamisel, st makstud lõiv jääks riigile ka kaebuse rahuldamisel ja oleks arvestatud pooltevahelises menetluskulude jaotuses. Muudatus kõrvaldab kautsjoni lõivuks muutmisel tehtud eksituse ja see suurendab mõningal määral riigitulusid kohtusüsteemi ülalpidamiseks.

52. Muuta eelnõu § 23 punkt 15 ja sõnastada see järgmiselt:

„15) paragrahvi 178 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Menetluskulude kindlaksmääramise peale võib edasi kaevata menetluskulude hüvitamiseks õigustatud või menetluskulusid kandma kohustatud menetlusosaline, kui vaidlustatav menetluskulude summa ületab 500 eurot. Maakohtu määruse peale esitatud määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata, kui vaidlustatavate menetluskulude summa ei ületa § 405 lõikes 1 sätestatud põhinõude summat.“.

Selgitus: Menetluskulude hüvitamise kohta teeb kohus otsustuse, mis sarnaneb olemuselt kahju hüvitamise nõude lahendamisele. Puudub mõistlik põhjendus, miks peaks menetluskulu hüvitamise otsustuse puhul olema kaebeõigus avaram kui nn lihtmenetluses lahendatava muu rahalise nõude puhul.

53. Täiendada eelnõu uue punktiga 16 järgmises sõnastuses:

„16) paragrahvi 178 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„(2¹) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud piirmäärasid ei kohaldata menetluskulude kindlaksmääramise vaidlustamisele juhul, kui kulude kindlaksmääramist vaidlustab käesoleva seadustiku 43¹. peatüki alusel tuvastatud kuritarvitusliku kohtumenetluse kostja.“.

Selgitus: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1069, milles käsitletakse avalikus arutus osalevate isikute kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute nõuete või kuritarvituslike kohtumenetluste (avalikus arutus osalemise vastased strateegilised hagid) eest², artikli 14 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel tagada, et hagejalt, kes on algatanud kuritarvitusliku avalikus elus osalemise vastase kohtumenetluse, tohib välja mõista kõik riigisisese õiguse kohased menetluskulude liigid, sealhulgas kõik kostjal tekkinud esindamisega seotud kulud, välja arvatud juhul, kui need kulud on ülemäärased. Eelnõuga tõstetakse menetluskulude kindlaksmääramise vaidlustamise piirmäärad senisest märkimisväärselt kõrgemale: maakohtu poolt kindlaksmääratud menetluskulusid saab vaidlustada juhul, kui vaidlustatav summa on suurem kui 500 eurot; Riigikohtule saab edasi kaevata, kui vaidlustatav summa on suurem kui lihtmenetluse põhinõue, mis eelnõu kohaselt on 5000 eurot. Kui kohus on menetluskulude kindlaksmääramisel eksinud, oleks selliste piirmäärade kohaldamisel direktiivi eesmärgi täitmine kaheldav. Vaigistushagide eesmärk ongi kurnata ohvreid muuhulgas selliselt, et tekitada neile põhjendamatuid ja suuri kulusid. Seetõttu tuleb menetlusseadustikku teha muudatus, mille kohaselt juhul, kui kohus on tuvastanud kuritarvitusliku kohtumenetluse, menetluskulude kindlaksmääramise edasikaebe piirangud vaigistushagi ohvrile ei kohaldu.

Muudatus on seotud tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse (vaigistushagi eest kaitsmise direktiivi ülevõtmine) 865 SE menetlemisega.

54. Täiendada eelnõu uue punktiga 16 järgmises sõnastuses:

---

² Euroopa Liidu Teataja, 16.04.2024, lk 1–14. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401069

„16) paragrahvi 179 lõike 3 esimeses lauses asendatakse number „100“ numbriga „300“.“

Selgitus: Paragrahvi 179 lõike 3 muutmisega tõstetakse riigi kasuks menetluskulude väljamõistmise vaidlustamise piirmäära seniselt 100 eurolt 300 eurole. Muudatuse eesmärk on vähendada vähese rahalise väärtusega vaidluste hulka ning suunata kohtute ressursi sisuliselt olulisemate küsimuste lahendamisele. Praktikas kaasneb väiksemate menetluskulude vaidlustamisega sageli ebaproportsionaalselt suur aja- ja ressursikulu nii kohtule kui menetlusosalistele.

Samas ei ole piirmäära tõstmine sedavõrd ulatuslik, et see piiraks ebamõistlikult isikute õigust kohtulahendit vaidlustada. 300-eurone piirmäär säilitab menetlusosalistele võimaluse kaitsa oma õigusi juhtudel, kus menetluskulude suurus omab tegelikku mõju või vaidlus on põhimõttelise tähendusega. Muudatus aitab seega paremini tasakaalustada menetlusökonoomia eesmärki ja isikute tõhusa õiguskaitse õigust.

55. Täiendada eelnõu uue punktiga 16 järgmises sõnastuses:

„16) paragrahvi 182 lõike 2 punktis 1 asendatakse sõna “kahekordselt” sõnaga “kolmekordselt”.“

Selgitus: Paragrahvi 182 lõike 2 punkti 1 muutmisega tõstetakse menetlusabi andmise lävendit sarnaselt riigi õigusabiga, st menetlusabi ei anta, kui menetluskulude ei ületa eeldatavasti abi taotleja kolmekordset (praegu kahekordset) keskmist ühe kuu sissetulekut. Arvestades eluasemekulude ja transpordikulude suurejoonelist mahaarvamist praktikas ja 2025. a muudatusega ka muude vältimatute kulude, mille suurus ei ole ettenähtav, hõlmamist p 1 alla, ei tohiks suurem lävend olla reaalseks takistuseks kohtusse pöördumisel. Menetlusabi ei peaks saama keskmise sissetulekuga inimesed reeglina, aga praegune regulatsioon tegelikult sinna viinud on. Samas mingil määral hoiab muudatus eelduslikult ära asjatuid kohtusse pöördumisi ja suurendab riigi tulusid enam makstava riigilõivu näol. Näidetega vt p 6 riigi õigusabi seaduse analoogset muudatusettepanekut.

56. Täiendada eelnõu uue punktiga 16 järgmises sõnastuses:

„16) paragrahvi 186 lõige 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(5) Kohus kontrollib menetlusabi taotleja majanduslikku seisundit esmajoonel taotluse alusel. Kui kohtul on kahtlusi esitatud andmete õigsust või täielikkuse osas, ta nõuda esitatud andmete põhistamist või täiendavate dokumentide ja andmete esitamist või nõuda teistelt isikutelt või asutustelt, sealhulgas krediidasutustelt, teavet taotleja ja temaga koos elavate perekonnaliikmete majandusliku seisundi või maksevõime kohta. Järelepärimisele tuleb vastata kohtu määratud tähtaja jooksul.“

Selgitus: Paragrahvi 186 lõike 5 muutmise mõte on lihtsustada menetlusabi määramist ja vähendada selleks kuluvat ressursi, st tõhustada menetlust. Senise praktika järgi kontrollib kohus reeglina kõiki menetlusabi taotleja esitatud andmeid oma varalise seisuga ühele, st sisuliselt lähtub eeldusest, et need on valed. See on massiivne lisatöö, et veenduda, et pangakontosid kas ei ole või need on tühjad. Täienduse järgi eeldatakse, et esitatud andmed on õiged ja kohus saab neist menetlusabi andmise otsustamisel lähtuda. See ei tähenda, et kohus ei võiks neid üle kontrollida kahtluse korral. Kui kohtule saab siiski teatavaks valeandmete esitamine, tuleb sellele ka karmilt reageerida ja menetlusabi andmine vajadusel tühistada.

Seni on menetlusabi andmist käsitletud hagita menetlusena. Hagita menetluses ei lahenda kohus asju üksnes taotluse alusel, vaid kohtule kohaldub uurimisprintsip. See tähendab, et kohtul on endal kohustus tõendeid koguda ning kohus on ise tõe garant. Lisaks tegutseb kohus käesoleval

ajal menetlusabi andmise otsustamisel riigi finantshuvide kaitsjana. Muudatuse näol on tegemist paradigma muutusega ning mõju on keeruline hinnata. Tuleb arvestada võimalusega, et kohtul taotluses esitatud andmete õigsuse või täielikkuse osas kahtlust ei teki, kuid tegelikult ei ole menetlusabi andmise tingimused täidetud. Seega võib see viia olukordadeni, kus menetlusabi antakse inimestele, kes seda kokkulepitud reeglite kohaselt saada ei peaks. Kui menetlusabi saavad inimesed, kes seda kokkulepitud reeglite kohaselt saada ei peaks, tooks see kaasa menetlusosaliste ebavõrdse kohtlemise (võrdsuspõhiõigus on tagatud PS-iga), samuti saaksid sellisel juhul kahjustada riigi finantshuvid. Muudatuse PS-pärasuse riivet saab õigustada menetlusökonomiaga, mis on põhiseaduslikku järku õigusväärtus.

57. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 237 lõike 1 esimest lauset täiendatakse pärast sõna „eelmenetluses“ sõnadega „pärast asja lahendamiseks oluliste vaidlusaluste asjaolude väljaselgitamist“.“

Selgitus: Paragrahvi 237 lõike 1 muutmise mõte on täpsustada erinevaid menetluse faase ja piirata asjatut tõenditega menetluse ülekoormamist. Kohtu asi on anda pooltele mõistlik tähtaeg tõendite esitamiseks eelmenetluses, kuid alles faasis, kui asjasse puutuvad vaidlusalused asjaolud on pooltega koostöös fikseeritud ja selge, mille kohta kes peab tõendeid esitama. Nii kontsentreeritakse menetlust ja keskendutakse olulisele. Muudatus tagab pooltele, et nad saavad oma tõendeid esitada ega pea seda tingimata tegema enne, kui menetluse ese paigas.

58. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 244 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Eeltõendamismenetluse võib alata ka kostja isiku või andmete kindlakstegemiseks, kui hagejal puudub selleks muu mõistlik võimalus.““

Selgitus: Paragrahvi 244 täiendamise eesmärk on tuua ka seaduses selgelt välja praktikas juba kinnistunud võimalus teha eeltõendamismenetluse käigus kindlaks kostja isikut, kui hagejal seda muul viisil teha ei õnnestu. Praktikas on selliseks juhuks olnud esmajoones solvavate internetikommentaaride kirjutajate andmete kindlakstegemine (vt ka RKTKm 2-21-5736).

59. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 311¹ lõike 5¹ esimene lause muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„Kui äriühingule ei ole võimalik menetlusedokumente kätte toimetada infosüsteemis, muu hulgas kuna seda ei õnnestu kätte toimetada infosüsteemi kaudu, või muul viisil elektrooniliselt juhatuse liikmetele või äriühingu muudele esindajatele, saadab kohus menetlusedokumendid äriregistrisse kantud elektronpostiaadressil.““

60. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 317 lõike 1¹ esimest lauset täiendatakse pärast sõnu „elektrooniline kättetoimetamine“ sõnadega „muu hulgas esindajatele“.“

Selgitus: Paragrahvi 311¹ lõike 5¹ ja § 317 lõike 1¹ täiendamine täpsustab äriühingule ja muule juriidilisele isikule menetlusedokumendi elektroonilise kättetoimetamise eeldusi ning püüab luua parema seose eri aegadel seadusse lisatud erineva loogikaga kättetoimetamise sätete vahel (vt selle kohta nt RKTKm 2-23-1662). Muudatuse järgi tuleks enne registriaadressile meili saatmist püüda siiski toimetada äriühingule dokument kätte elektrooniliselt juhatuse liikmete kaudu, nagu näeb ette ka § 318 lg 2. Sama puudutab avaliku kättetoimetamise eeldusi § 317 lg

1¹ järgi, st ka avaliku kättetoimetamise eeldusena tuleb püüda dokumenti kätte toimetada juhatuse liikmetele, vähemasti elektrooniliselt.

61. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 333¹ lõiget 1 täiendatakse enne sõna „kohtu“ sõnaga „sama“.“

Selgitus: Muudatusega täpsustatakse, et tsiviilasi peab olema olnud vähemalt üheksa kuud sama kohtu menetluses. Täpsustus välistab võimaliku tõlgenduse, mille kohaselt võiks menetluse kestuse hulka arvata ka teises kohtuastmes või teises kohtus menetletud aega.

Muudatus suurendab õigusselgust ning tagab, et menetluse kiirendamise abinõu kohaldamise alus seostub selle kohtu tegevusega, kelle menetluses asi on.

62. Täiendada eelnõu uue punktiga 19 järgmises sõnastuses:

„19) paragrahvi 333¹ täiendatakse lõikega 7 järgmises sõnastuses:

„(7) Kohus jätab tähelepanuta menetluse kiirendamise taotluse, mis on esitatud enne lõigetes 1 või 6 sätestatud tähtaja möödumist“.“

Selgitus. Ettepanek on kantud mõttest luua õigusselgus ja lihtsustada kohtute tööd. Praegu esitavad menetlusosalised pahatahtlikke menetluse kiirendamise taotlusi olukorras, kus selle eeldused pole täidetud või lähtutakse ekslikult kohtuasja kogu senisest menetlusajast. Selliste menetluse kiirendamise taotluste lahendamiseks määrase koostamisega kaasneb tarbetu ajakulu.

63. Jätta välja eelnõu § 23 punkt 20.

Selgitus: Kohtute tagasiside kohaselt on tegemist siiski ebavajaliku muudatusega, mis oma sisu ebaselguse tõttu toob kaasa täiendavaid vaidlusi, kuid ei kiirenda kohtumenetlusi.

64. Täiendada eelnõu uue punktiga 20 järgmises sõnastuses:

„20) paragrahvi 363 täiendatakse lõikega 5¹ järgmises sõnastuses:

„(5¹) Tõendeid tuleb hagiavaldusele lisada üksnes niivõrd, kui need on vajalikud hagiavalduse mõistmiseks või kui võib eeldada mingi olulise asjaolu kostjapoolset vaidlustamist. Muus osas tuleb hagi nimetada tõendid, mida hageja oma väidete kinnitamiseks saab esitada, kui kostja neile väidetele vastu vaidleb.““

Selgitus: Paragrahvi 363 lõike 5¹ eesmärk on piirata kohtumenetluses tavaks kujunenud koormamist n-ö igaks juhuks asjassepuutumatute tõenditega või tõenditega asjaolude kohta, mille üle pooled ei vaidle. Hagiga tuleb tõendid esitada vaid niivõrd, kui asja mõistmiseks vaja, nt tuleks esitada leping, mille rikkumise üle vaidlus käib. Muus osas piisab tõendite hagi nimetamisest. Nii on reguleeritud ka kehtivas õiguses (vt nt TsMS § 363 lg 1 p 3), kuid õigusselguse huvides on vajalik tõendite esitamine selgesõnaliselt täpsustada. Tõendeid saab hageja esitada eelmenetluses pärast seda, kui on selgunud, millele kostja vastu vaidleb.

65. Täiendada eelnõu uue punktiga 21 järgmises sõnastuses:

„21) paragrahvi 383 lõige 1¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1¹) Kohus tagab rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis vähemalt 5 protsendi ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 500 euro ja mitte rohkem kui 100 000 euro

ulatuses. Kui hagi tagamise korras taotletakse kostja aresti või elukohast lahkumise keelamist, antakse tagatis mitte vähem kui 5000 euro ja mitte rohkem kui 100 000 euro ulatuses.“

Selgitus: Paragrahvi 383 lõike 1¹ muutmise eesmärk on tagada hagi tagamisega seonduda võivate kahju hüvitamise nõuete rahuldamine suuremas ulatuses tagatiste arvel ning piirata ka n.ö igaks juhuks hagi tagamist. Sätte järgi suurendatakse rahalise nõudega hagi tagamiselt makstava tagatise miinimumsummat 32 eurolt 500-le ning maksimumsummat 32 000 eurolt 100 000 eurole. Isikuvabadust piiravate meetmete nagu arest või elukohast lahkumise keeld rakendamiseks tuleb hagejal anda tagatis minimaalselt 5000 euro ulatuses ja maksimaalselt 100 000 euro ulatuses.

66. Täiendada eelnõu uue punktiga 22 järgmises sõnastuses:

„22) paragrahvi 392 täiendatakse lõikega 6 järgmises sõnastuses:

„(6) Eelmenetluses selgitab kohus asja lahendamisel kohalduvaid õigusnorme, poolte tõendamiskoormist, selgitab välja asjas tähendust omavad vaidlusalused asjaolud ja annab pooltele tähtaja tõendite esitamiseks nende kohta. Kohus selgitab pooltele üheselt arusaadavalt, millal eelmenetlus lõpeb ja uusi väiteid ega tõendeid enam esitada ei saa.“

Selgitus: Paragrahvi 392 lõike 6 lisamise mõte on eelmenetluse olulisi ülesandeid ja kohtu selgitamiskohustust selgemalt kirjeldada. Oluline on, et kohus selgitaks pooltele asja lahendamisel kohalduvaid õigusnorme, vaidlusaluseid asjaolusid ja nende tõendamiskoormust ning tagaks pooltele tähtaja tõendite esitamiseks. Täpsustatud on, et pooled peavad igal ajal aru saama, mis menetluse faasis ollakse ja millal lõpeb võimalus esitada uusi faktiväiteid või tõendeid. Säte aitab tagada menetluse parema struktureerituse ja seega eelduslikult ka kiirema ja kvaliteetsema asja lahendamise.

67. Täiendada eelnõu uue punktiga 22 järgmises sõnastuses:

„22) paragrahvi 394 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„(2¹) Tõendeid tuleb vastusele lisada üksnes niivõrd, kui need on vajalikud vastuse mõistmiseks või hageja väidete ümberlükkamiseks. Muus osas tuleb vastuses nimetada tõendid, mida kostja oma väidete kinnitamiseks võib esitada, kui hageja neile väidetele vastu vaidleb.“

Selgitus: Paragrahvi 394 lõige 2¹ eesmärk sama mis hagi puhul (§ 363 lg 5¹), et menetlust ei koormataks üles asjakohatute ja vaidlusaluseid asjaolusid mittepuudutavate tõenditega. Näiteks tagaseljaotsuse olukord, st kui keegi ei ole kohtualluvusele vastu vaidlemas, aga alluvust tegelikult ei ole.

68. Muuta eelnõu paragrahvi 23 punktiga 27 lisatava § 406¹ asukohta ja lugeda uueks asukohaks § 404¹.

Selgitus: Eelnõuga lisatava tarbijalepingutest tulenevate nõuete elektroonilise menetluse sätte asukohta muudetakse, kuivõrd Riigikogu menetluses olev 865 SE (vaigistushagi menetlus), mis sisaldab sätet § 406², jõustub käesolevast 854 SE-st (kohtumenetluse kiirendamine) varem. Selleks, et seaduse numeratsiooni ei jääks lünka, tuleb numeratsiooni muuta.

69. Muuta eelnõu § 23 punkt 28 ja sõnastada see järgmiselt:

„28) paragrahvi 415 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Kaja võib esitada tagaseljaotsuse kättetoimetamisest alates 30 päeva jooksul.“

Selgitus: Paragrahvi 415 lõike 2 teise lause välja jätmisega ühtlustatakse kaja esitamise tähtaeg 30 päevale ning jäetakse välja vajadus hinnata tähtaja arvestamisel täitemenetluse algatamist või sellest teadasaamist.

70. Täiendada eelnõu uue punktiga 29 järgmises sõnastuses:

„29) paragrahvi 423 lõike 1 punkt 13 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„13) asi ei allu kohtule või kohus ei ole muul põhjusel pädev asja lahendama.““

Selgitus: Paragrahvi 423 lõike 1 punkti 13 muutmisega täpsustatakse üheselt, et ka (rahvusvahelise) kohtualluvuse puudumine on hagi läbivaatamata jätmise aluseks. Täpsustatud läbivaatamata jätmise alus kuulub kohaldamisele näiteks olukorras, kus vale rahvusvahelise kohtualluvuse järgi esitatud hagi on võetud menetlusse, kuid kostja ei ole kohtusse ilmunud. Muudatus aitab tagada, et kohus saab sellisel juhul jätta hagi läbi vaatamata ka omal algatusel.

71. Täiendada eelnõu uue punktiga 29 järgmises sõnastuses:

„29) paragrahvi 437 täiendatakse punktiga 2¹ järgmises sõnastuses:

„2¹) ilmneb asjaolu, mille arvestamata jätmisel otsuse tegemisel tehtaks apellatsioonimenetluses tõenäoliselt teistsugune otsus.““

Selgitus: Paragrahvi 437 punktiga 2¹ täiendamise eesmärk on muuta menetluse uuendamine paindlikumaks, võimaldades menetlus taastada ka n-ö viimasel hetkel asjaolu ilmnemisel, millele küll ei võiks enam tugineda maakohtus, kuid millele saaks tugineda tõenäoliselt ringkonnakohtus, mis võiks olla aluseks maakohtu otsuse tühistamisele. Muudatuse eesmärgiks on menetlusökonoomia.

72. Täiendada eelnõu uue punktiga 29 järgmises sõnastuses:

„29) paragrahvi 481 lõiget 1¹ täiendatakse punktiga 4 järgmises sõnastuses:

„4) korteriomandite või kaasomandi valitsemisest tulenevad rahalised nõuded““

Selgitus: Paragrahvi 481 lõike 1¹ punktiga 4 täiendamise eesmärk on tuua selgelt välja, et maksekäsu kiirmenetluses saab esitada ka korteriomandite või kaasomandi valitsemisest tulenevaid rahalisi nõudeid.

73. Täiendada eelnõu uue punktiga 32 järgmises sõnastuses:

„32) paragrahv 484 lõike 2 punktis 3 ja § 485 lõikes 1 asendatakse sõnad „15 päeva jooksul, makseettepaneku välismaal kättetoimetamise korral 30 päeva jooksul“ sõnadega „30 päeva jooksul“..“

Selgitus: Paragrahvi 484 lõike 2 punkti 3 ja § 485 lõike 1 muutmisega ühtlustatakse makseettepanekule vastuväite esitamise tähtaeg siseriikliku (15 päeva) ja välisriigis (30 päeva) kättetoimetamise puhul, vältimaks vajadust iga kord hinnata, kumma juhtumiga on tegu, lihtsustades nii tööprotsessi. Muutunud maailmas ja tehnoloogiliste lahendustega ei ole tähtaegade eristamine enam mõistlik, pealegi on elektroonilise kättetoimetamise puhul juhuslik, kus saaja parasjagu viibib ega peaks mõjutama vastuväite esitamise tähtaega.

Ühtseks tähtjaks pakutakse eelnõuga 30 päeva. Tartu Ülikooli koostatud analüüsis³ asuti seisukohale, et võttes arvesse Euroopa Kohtu praktikat, ei ole senine maksekäsu kiirmenetluse vastuväite esitamise tähtaeg 15 päeva tarbijakrediidilepingutest tulenevate nõuete puhul piisav. Arvestades, et määruse 2020/1784⁴ art 12 alusel on piiriülese kättetoimetamise adressaadil õigus ainuüksi kättetoimetamisest keelduda kahe nädala jooksul dokumendi kättesaamisest, ei oleks põhjendatud ka välisriigis kättetoimetamise aja lühendamine võrreldes kehtiva õigusega.

74. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 484² esimeses lauses asendatakse number „20“ numbriga „50“.“

Selgitus: Paragrahvi 484² esimese lause muutmisega suurendatakse maksekäsu menetluse fikseeritud menetluskulude hüvitamise määra 20 eurolt 50-le, viies selle tegelikkusega rohkem kooskõlla ja arvestades vahepeal toimunud inflatsiooni

75. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 486 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks.“

Selgitus: Paragrahvi 486 lõike 3 väljajätmise tingib korteriomandiasjadest ja kaasomandiasjadest tulenevate rahaliste nõuete menetlemine hagimenetluses, mitte hagita menetluses.

76. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 489 lõige 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(5) Maksekäsus tuleb võlgnikule selgitada, et ta võib kuni 30 päeva jooksul alates päevast, kui ta sai maksekäsu täitmiseks algatatud täitemenetlusest teada, esitada maksekäsule vastuväite.““

77. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 489¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„§ 489¹. Vastuväite esitamine maksekäsule

(1) Maksekäsule või selle osale võib võlgnik esitada 30 päeva jooksul maksekäsu alusel täitemenetluse alustamisest teadasaamisest vastuväite maksekäsu teinud kohtule.

Vastuväiteks maksekäsule loetakse ka hilinemisega esitatud vastuväide makseettepanekule, mis esitatakse enne maksekäsule vastuväite esitamise tähtaaja möödumist.

(2) Vastuväite võib esitada maksekäsule lisatud blanketil või muus vormis. Vastuväite põhjendamine ei ole vajalik.

(3) Kohus teatab avaldajale vastuväitest ja selle esitamise ajast.

---

³ P. Kalamees, K. Sein, K. Saare. Euroopa Liidu liikmesriikide maksekäsumenetluse regulatsiooni ning Euroopa Kohtu praktika analüüs: <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2026-01/Euroopa%20Liidu%20liikmesriikide%20maksek%C3%A4sumenetluse%20regulatsioon%20ning%20Euroopa%20Kohtu%20praktika%20anal%C3%BC%C3%BCs.pdf>.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2020/1784, mis käsitleb kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamist tsiviil- ja kaubandusasjades (dokumentide kättetoimetamine) (uuesti sõnastatud): eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R1784.

(4) Vastuväite esitamisel kaotab maksekäsk kehtivuse ja asi antakse menetlemiseks hagimenetluses käesoleva seadustiku §-des 486 ja 487 sätestatud korras. Maksekäsu alusel algatatud täitemenetlus lõpetatakse.“

Selgitus: Paragrahvi 489¹ (ja sellega seotud § 489 lg 5) muutmisega tehtaks põhimõtteline muudatus maksekäsu kiirmenetluses, kui kaotatakse senine võimalus esitada maksekäsu määrusele määruskaebus ja asendatakse see lihtsama võimalusega esitada maksekäsule vastuväide mh täitemenetluse faasis. Selliselt pöördatakse tagasi seaduse algse regulatsiooni poole, millega sarnane kord kehtib ka nt Saksamaal. Maksekäsu kiirmenetluse tänane korraldus on mitmeti probleemne. Euroopa Kohus on seal nõudnud vähemalt osaliselt õigusemõistmist ja EL direktiividest tulenevate sätete kontrollimist, samas on menetlus olemuslikult formaalne, mis peaks seda just eristama mh tagaseljaotsuse tegemisest. Maksekäsu kiirmenetlust viivad läbi kohtunikuabid, kelle pädevuse on Riigikohus välistanud materiaalses mõttes õigusemõistmise osas ja pidanud seda kohtuniku ainuõiguseks. Praegune määruskaebe kord võimaldab ringkonnakohtus avada maakohtus formaalselt lahendatud asja sisuliselt. Samas ei võimalda see asja lõpuni lahendada, kui selgub, et maksekäsk ongi põhjendatu, vaid maakohus hakkab asjaga tegelema hagimenetluses. Seetõttu ongi pakutud naasta kahe vastuväite süsteemi juurde, kus kaebeõigust ei olegi. Võlgnikule antakse senisest oluliselt laiem õiguskaitsevahend maksekäsu elimineerimiseks vastuväite näol, mille esitamisel liigub asi hagimenetlusse. Kuna maksekäsu kiirmenetluses esitatakse vähe vastuväiteid, ei muuda see menetlust ebatõhusamaks. Võlgnike kaitse paraneb, kuna nende võimekus korrektselt põhjendatud määruskaebust esitada on tihti madal. Menetlus muutub taas formaalsemaks. Kuna võlgnikul säilib ka täitemenetluse faasis põhjendusega vastuväite esitamise õigus, saab põhjendada kohtu vähemat kohustust menetluses asja sisuliselt kontrollida. Muudatus vähendab üksjagu ringkonnakohtu koormust, kes ei pea maksekäsu kiirmenetlusest tulenevate määruskaebustega enam tegelema. Paragrahvi 489 lõike 5 muudatused on tingitud senise määruskaebe menetluse asendamisest kahekordse vastuväite esitamise võimalusega.

Maksekäsu kiirmenetluse vastuväite esitamise tähtajad ühtlustatakse. Ka täitemenetluse algamisest teadasaamisest kulgeva teise vastuväite esitamise tähtaeg on 30 päeva. Vastuväide tuleb esitada Pärnu Maakohtu maksekäsuosakonnale.

78. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 489¹ lõiked 2¹ ja 5 tunnistatakse kehtetuks.“.

Selgitus: Lõigete kehtetuks tunnistamine on seotud §-le 489¹ uue sisu andmisega.

79. Täiendada eelnõu uue punktiga 33 järgmises sõnastuses:

„33) paragrahvi 496 lõike 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Elatisnõudega maksekäsu peale võib võlgnik esitada 30 päeva jooksul alates maksekäsu kättetoimetamisest vastuväite samadel põhjustel kui vastuväite esitamisel makseettepanekule. Vastuväite esitamisele ja selle lahendamisele kohaldatakse maksekäsu kohta üldiselt sätestatud.“.

Selgitus: Paragrahvi 496 lõike 4 muutmisega ühtlustatakse elatisnõudega maksekäsu kiirmenetlus üldise regulatsiooniga, et maksekäsule saab esitada määruskaebuse asemel vastuväite.

80. Jätta välja eelnõu § 23 punkt 36.

Selgitus. Muudatus on seotud § 637 lõike 1 punkt 6 muudatusega, mille kohaselt kohus ei võta apellatsioonkaebust menetlusse, kui apellatsioonkaebus on esitatud väidete alusel ilmselgelt edulootuseta. Välja tuleb jätta eelnõuga pakutud § 637 lg 1 p 7 täiendus, sest see ei peaks jääma kõrvuti senise p-ga 6, millest tekiks dubleerimine.

81. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 534 lõike 5 esimeses lauses asendatakse number „neli“ numbriga „kümme“.“

Selgitus: Paragrahvi 534 lõike 5 muutmisega pikendatakse kinnisesse asutusse esialgse õiguskaitse korras paigutamise tähtaga neljalt päevalt kümnele. Selliselt välditakse vajadust viia kohe läbi esialgse õiguskaitse pikendamise menetlust ja hoitakse kokku kohtu ja teiste asjaosaliste ressursi ning koormatakse ka isikut uue menetlusega vähem. Kümne päeva jooksul isiku seisund mitmetel juhtudel stabiliseerub ja ta saab välja lasta.

82. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 540 lõike 1 teist lauset täiendatakse pärast sõna „kohustusi“ sõnadega „, muu hulgas panna isikule kohustuse ambulatoorseks raviks“.“

Selgitus: Paragrahvi 540 muudatuste eesmärk on seadusse selgelt kirjutada seni kohtupraktikas tunnustatud võimalus peatada isiku kinnisesse asutusse paigutamine kohe, st sisuliselt määrata see tingimuslikult, esmajoones ambulatoorse ravi kohustusega.

83. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 540 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Kohus võib kinnisesse asutusse paigutamise peatada nii paigutamise otsustamisel kui hiljem.““

Selgitus: Paragrahvi 540 muudatuste eesmärk on seadusse selgelt kirjutada seni kohtupraktikas tunnustatud võimalus peatada isiku kinnisesse asutusse paigutamine kohe, st sisuliselt määrata see tingimuslikult, esmajoones ambulatoorse ravi kohustusega.

84. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi § 562¹ lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kohus määrab lapsega suhtlemist korraldavas kohtumääruses sunnivahendid, mida saab rakendada kohtumääruse rikkumise korral, ja selgitab täitemenetluse seadustiku § 179¹ lõigetes 1 ja 3 kehtestatud sunnimeetmete rakendamise korda.““

Selgitus: tegemist on tehnilise muudatusega, millega viiakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku sättes sisalduv viide täitemenetluse seadustiku normile kooskõlla tulevikus jõustuvate täitemenetluse seadustiku muudatustega, mis tulenevad lastekaitse seaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seadusest. Vastava seaduse eelnõu (901 SE) menetlus Riigikogus on pooleli.

Eelnõuga 901 SE TMS-is tehtavate muudatustega täpsustatakse kohtutäituri ja politsei rolle sellistes täitemenetlustes ning luuakse alus täitetoimingu peatamiseks olukordades, kus selle jätkamine võib kahjustada lapse heaolu. Edaspidi on TMS-i §-s 179 kirjeldatud lapse üleandmise toimingusse kaasatud ülesanded ja seni samas paragrahvis sätestatud täitetoimingu ja täitemenetluse toetamise ja tagamise meetmed, sh kohtulikud, viiakse üle uute TMS §-i 179¹.

Selle tõttu tuleb täitemenetluses sunnimeetmete kohaldamist puudutavas TsMS § 562¹ normis senine viide TMS §-le 179 asendada viitega TMS §-le 179¹.

85. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 613 lõike 1 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„1) korteriomaniku või korteriühistu avalduse alusel asja, mis tuleneb korteriomandist ja korteriomandi eseme valitsemisest ning puudutab korteriomanike omavahelisi õigusi ja kohustusi ning korteriomanike ja korteriühistu vahelisi õigusi ja kohustusi, välja arvatud rahalised nõuded korteriomanike või korteriühistu vastu ja nõue, mis korteriomandi- ja korteriühistuseaduse § 33 järgi on esitatud korteriomandi võõrandamise kohustamiseks;“.

Selgitus: Paragrahvi 613 lõike 1 punkt 1 muutmisega välistatakse hagita menetlusest rahalised nõuded korteriomanike või korteriühistu vastu, esmajoones kommunaalmaksete sissenõudmise asjad, mis suunatakse tagasi hagimenetlusse. Selliselt tõhustatakse ja kiirendatakse nende asjade lahendamist ning hoitakse kokku kohturessurssi. Esiteks ei ole vaja kaasata teisi korteriomanikke, teiseks ei kohaldu uurimispõhimõtte ja kolmandaks saab kohus hagile vastamatajätmisel teha tagaseljaotsuse.

86. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 637 lõike 1 punkt 6 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„6) apellatsioonkaebus on esitatud väidete alusel ilmselgelt edulootuseta.“.

Selgitus: Paragrahvi 637 lõike 1 punkti 6 muutmisega laiendatakse oluliselt ringkonnakohtu õigust keelduda apellatsioonkaebuse menetlemisest. Praegu võib keelduda apellatsioonkaebuse menetlemisest vaid siis, kui kaebust ei saaks tõenäoliselt rahuldada, kui ka kaebaja väited oleks õiged. Muudatus võimaldab ringkonnakohtul hinnata menetlusse võtmisel kaebust vaid selle väidete alusel ja keelduda perspektiivitu kaebuse menetlemisest. Selliselt hoitakse kokku oluliselt ringkonnakohtu ressurssi.

Ettepanek riivab PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõigust, kuid see riive ei ole intensiivne ning seega on ettepanek põhiseadusega kooskõlas. Apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumise peale on võimalik edasi kaevata Riigikohtule. Seega on jätkuvalt tagatud kolmeastmelise õigusemõistmise.

Põhiseadus jätab lahtiseks, kuidas edasikaebeõiguse teostamine peab olema korraldatud, see on jäetud seadusandja otsustada (lihtne seadusreservatsioon). Edasikaebeõiguse teostamist tsiviilkohtumenetluses reguleerib TsMS ning sellega pannakse paika „seaduses sätestatud kord“. Õiguskirjanduses on levinud seisukoht, et edasikaebeõiguse esmane funktsioon on tagada, et inimlik eksimus ei jäta isikut ilma õiglasest lahendusest. Väljapakutud lahendus jätkuvalt teeniks seda eesmärki, sest ringkonnakohus saaks keelduda kaebuse menetlusse võtmisest vaid siis, kui ta leiab, et apellatsioonkaebus on esitatud väidete alusel ilmselgelt edulootuseta. Ringkonnakohus peab veenduma, et kohus ei ole asja lahendamisel teinud vigu. Kui kohus ei ole teinud vigu, siis ei teeniks apellatsioonkaebuse menetlemine oma peamist eesmärki, milleks on vigade parandamine.

Õiguskirjanduses leitakse, et edasikaebeõiguse piiramine on põhjendatud, et tagada kohtusüsteemi toimimine. Ettepanek aitaks leevendada koormuse probleemi ringkonnakohtutes ning edaspidi hoida sisuliselt lahendatavate apellatsioonkaebuste hulka kontrolli all.

Edasikaebeõiguse riivet õigustab põhiõigus tõhusale menetlusele ehk mõistlikule menetlusajale ning menetlusökonoomia, mis on põhiseaduslikku järku õigusväärtus. Ettepaneku rakendamisel jõuaks ringkonnakohus kiiremini lõpplahenduseni nii neis asjades, kus apellatsioonkaebus

tagastatakse perspektiivituse tõttu, kui ka teistes asjades, sest väheneb üldine töökoormus. PS §-s 10 sätestatud õigusriigi põhimõttest tuleneb muu hulgas õiguskindluse põhimõte, mis hõlmab endas õigusrahu. Ettepaneku rakendamisel saabuks õigusrahu ehk lõplik lahendus kiiremini.

87. Täiendada eelnõu uue punktiga 36 järgmises sõnastuses:

„36) paragrahvi 645 täiendatakse lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Kompromissi võib kinnitada üks ringkonnakohtunik“.“

Selgitus: Määruse üksi vormistamise võimalus vähendab ringkonnakohtunike töökoormust. Kui ringkonnakohtu kompromissi ei kinnita, peab otsustuse siiski tegema kolmeliikmeline kohtukoosseis

88. Välja jätta eelnõu § 23 punkt 37.

Selgitus: Arvestades, et eelnõu kohaselt lahendab ringkonnakohtu nimetatud asju niigi üheliikmelises koosseisus TsMS § 17 lg 3 alusel, tekib küsimus selle regulatsiooni dubleerimise vajalikkusest. Õigusselguse huvides on põhjendatud piirduda üksnes TsMS § 17 lg 3 regulatsiooniga. Selline lahendus aitab vältida normide kattuvust ning loob selgema arusaama ka sellest, et üheliikmeline koosseis lahendab nimetatud asjades ka pärast kohtuotsuse jõustumist tehtud menetluskulude kindlaksmääramise määruste peale esitatud määruskaebusi (vt RKTko 12.04.2017 nr 3-2-1-24-17, p-d 10–11).

89. Täiendada eelnõu uue punktiga 39 järgmises sõnastuses:

„39) paragrahvi 666 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Maksejõuetusmenetlustes tehtud määruste peale esitatud määruskaebuse vaatatakse läbi ja lahendab kolmeliikmeline kohtukoosseis juhul, kui ringkonnakohtu määruse peale saab esitada määruskaebuse“.“

Selgitus: TsMS ega maksejõuetusmenetlusi reguleerivad seadused ei määratle praegu piisava selgusega ringkonnakohtu koosseisu. Pakutud muudatus võimaldab siduda koosseisu määruse vaidlustamise võimalusega, mis on kooskõlas menetluse üldise loogikaga, et olulisemad küsimused vaatavad läbi kolm kohtunikku.

90. Täiendada eelnõu uue §-ga 24 järgmises sõnastuses:

„§ 24. Täitemenetlusseaduse muutmine

Täitemenetlusseaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 24 lõiget 3 täiendatakse punktiga 6¹ järgmises sõnastuses:

6¹) viide võlgniku õigusele esitada põhjendamist mittevajav vastuväide maksekäsule 30 päeva jooksul alates maksekäsu täitmiseks algatatud täitemenetlusest teadasaamisest vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 489¹ lõikele 1.“;

Selgitus: Muudatus on vajalik, kuna maksekäsule saab esitada vastuväite veel täitemenetluses, siis tuleb võlgniku sellele õigusele ka eraldi tähelepanu juhtida.

2) paragrahvi 74 lõige 8 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

(8) Hinna vaidlustamise korral määrab kohtutäitur uueks hindamiseks eksperdi.“;

3) paragrahvi 74 lõike 9 esimeses ja kolmandas lauses asendatakse sõna „kohtu“ sõnaga „kohtutäituri“.

Selgitus: Kehtiva regulatsiooni järgi peab täitur pöörduma arestitud asja hinna määramise vaidlustamisel kohtu poole, kelle ainus roll on määrata ekspert. Muudatusega viiakse eksperdi määramise menetlus kohtust välja ja antakse kohtutäituri enda korraldada, kuna tegu ei ole õigusemõistmisega. Muudatus vähendab mõnevõrra kohtu koormust.

Eelnõu § 30. Seaduse jõustumine

91. Muuta eelnõu § 30 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) Käesolev seadus jõustub 2027. aasta 1. jaanuaril.

(2) Käesoleva seaduse § 1 punktid 62, 71 ja 126 jõustuvad 2026. aasta 1. augustil.

(3) Käesoleva seaduse § 1 punktid 64, 70, 73 ja 127 ning § 3 p 2 jõustuvad 2026. aasta 1. oktoobril.

(4) Käesoleva seaduse § 4 (halduskohtumenetluse seadustiku muutmine) punkt X (*seadustiku täiendamine §-ga 8^l*), § 23 (tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine) punktid XXX (*TsMS § 484 lg 2 p 3, 485 lg 1, § 489 lg 5, seadustiku täiendamine §-ga 489^l, § 496 lg 4*) ja § 24 (täitemenetlusseaduse muutmine) punkt X (*TMS § 24 lg 3 p 6^l*) jõustuvad 2027. aasta 1. juulil.“

Selgitus: Seaduse vastuvõtmise ja jõustumise vahel peab jääma piisav aeg muudatustega tutvumiseks ning infotehnoloogiliste arenduste tegemiseks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Marilin Reintamm 680 3116
Marilin.Reintamm@justdigi.ee